HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

ŞIK

ÖLÜM BİR KURTULUŞMUDUR?
ÖLDÜ[illegible]N ÖPÜCÜK
NAMU[illegible]A AÇLIK MESELESİ
[illegible] KADIN İMUTALLÂKA

ATLAS KİTABEVİ

ŞIK

★

1

BEYOĞLU'NDA BİR METRES

Şık denilince elinde gantı, cebinde kartı olan, fakat üstünde parası bulunmayan şımarık, hemen bastonuyle, kostümüyle, gözlüğüyle gözlerde canlanır.

Herkesin karşısına bu biçimde çıkan bir genç, zamanımızda ahlâkı bozulmuş, hoppalığı pek artırmış olmakla suçlanarak çevresinde küçük görülür. Oysa bu suçlamalar bazen de haksız oluyor. Çünkü eline gant giyenlerin, cebinde kart taşıyanların hepsini de şıktır diye küçümsemeye kalkışmak gerekmez. Asıl eleştirilecek olan şıklar, esasen hiç bir artam ve erdeme sahip olmayıp davranışları birer adî taklitçilikten öteye geçemeyenler, her gören veya duyanları güldürecek, acındıracak birtakım gülünç haller gösterenlerdir. Bu konuda güzel bir örnek olarak, okuyuculara, işte bizim Şatıroğlu Şöhret Beyi göstereceğiz.

Şatıroğluluğu, eski bir soydan gelen ya da başka nedenlere dayanan bir ad sanmayınız. Şöhret, sırf böyle bir sanla anılmayı arzu ettiği için adının yanına bir de Şatıroğluluk katmıştır.

Şöhret pek şıktır. Ama nasıl şık? Bu kelime kötü anlam bakımından ne kadar genişletilebilirse işte öylesine şıktır. Bilirsiniz ya? Şıklık yalnız kıyafetle olmaz. Yaradılış ve ahlâk bakımından da şık olmak gerekir. Kıyafette görülen aşırı şıklık bazen insanın yaradılışına karışan kötülüklerin dış belirtileri demektir. Bir erkek pudra, düzgün, allık, kırmızılık gibi kadınlara özgü olan süs eşyasını kullanmakta kadınları geçerse onun ahlâkından kuşkulanılabilir. Tanrı kadını kadın, erkeği erkek olmak üzere yaratmıştır. Yarattığı her eser karşısında bizi hayran bırakan o yüce güç sahibi, en büyük olgunluğunu kadınla erkeği birbirine karşı pek çekici bir özellikte yaratmakla göstermiştir.

Tabii Tarih'i okumuş, görmüş olanlar bilirler, kadın er-

kekten yalnız vücut yapısıyle değil, daha birçok bakımlardan büyük bir ayrılık gösterir. Kadınların yaradılışlarında görülen incelik, vücutlarındaki kadınlığa özgü olan hoşluk, güzellik niçin o kadar göz alıcıdır? Kendilerine eş olmak için yaratılan erkeklerin bakışlarını ve tutkularını çekmek için değil mi? Tabiat her iki cinse de kendine özgü bir başka güzellik vermiş. Bir güzel kadının vücudunun görünüşü değil, bazen zihinde canlanması bile nasıl bir erkeğin sinirlerine gerginlik verirse, böylece bir erkeğin daha ʿiri ve tüylü olan vücudu da kadın üzerinde aynı etkiyi yapar. Zevk sahibi bir erkek nasıl bıyıklı bir kadından hoşlanmazsa, böylece zevk sahibi bir kadın da düzgünle, rastıkla erkeklik güzelliğini değiştirmeye çalışan bir adamdan hoşlanmaz.

İşte bizim Şatıroğlu böyle korsalı, pudralı şıklardandır. Modaya pek meraklıdır. Fakat varlık bakımından öyle ünlü terzilerin dükkânlarına yanaşacak durumda olmadığı için sokak içlerinde, tenha yerlerde çalışan sünepe terzilerin başlarına belâ olur. Çünkü bir pantolona, biçilip dikilme hakkı olarak hem üç çeyrek mecidiyeden fazla vermez, hem de pantolonu bacağına giydikten sonra ünlü Mir'in makasındaki ustalığı bunda göremediği için zavallı terziye bir söylemediğini bırakmaz. Nihayet getirdiği kumaşı ziyan etmiş olduğunu söyleyerek üç çeyreğin yüz parasını daha kesmeye kalkışır.

Örneğin bu yıl dar elbise giymek moda değil mi? Bizim Şatıroğlu kostümü o kadar darlaştırır ki, öteki şıklarınki gerçekten onun kostümünün yanında bol kalır. Yakalıkların enlileştiğini görünce, ertesi gün kulaklarının uçlarına değecek kadar enli bir yakalık diktirip takar. İşte her süsü böyle benzetme veya benzetmeyi de aşırarak moda olan şey her ne ise onun pek aşırısını yaparak âleme gülünç olur.

Elde meraklı çok. Sokakta ona rastlayanlar aklından zoru olup olmadığını anlamak için dikkatle yüzüne baktıkça zavallı Şatıroğlu: «İşte bugünkü kıyafet ve süsümün olgunluğu halk üzerinde etkisini gösterdi. Herkes kostümüme, güzelliğime hayran oluyor.» diye sevinir. Ve zaten Deli Corci gibi oyuna yakın hoppalıkla yürümek âdeti iken bugün zıp zıp sıçramak derecelerine varır.

Şatıroğlu, süse, düzene olan merakı ölçüsünde yüz bakımından çirkindir. Zaten çirkinlerin süse düşkünlükleri güzel-

lerden fazla değil midir? Bazı öyle çehre züğürtleri vardır ki, süslendikçe çirkinleşir. İşte bizim Şöhret de bunlardandır. Fakat bu hali günde birkaç kere saçlarını tarayıp tuvaletini **alamod** düzeltmesine asla engel olmaz.

Şöhret, kendisini çirkin mi zanneder sanırsınız? Ne gezer?! Kendi yüzü hakkındaki kanısına baş vurulsa dünyanın beş kıtasında kendi gibi yüz güzelliğine sahip birinin bulunabileceğinden şüphe ettiği görülür. Onun çirkinliği yalnız şunun bunun birer boş yargısından ibarettir. Eksiklik onun güzelliğinde değil, öyle karar verenlerin, güzellik ve çirkinlik konusunda yanılmış olanların duygularındadır.

Şöhret Bey der ki: «Bana çirkin diyenlerde asla tabiat yoktur. Bu zavallılar müzikten en güzel bir parça dinleyip de hiç bir güzellik duymayan ve enlü bir ressamın yaratıcı fırçasından çıkan bir tabloya bakıp da hiç bir şey anlamayan yabanilere benzerler. Estetiğin ne olduğunu bilmeyen böyle adamlar güzellikten, çirkinlikten ne anlarlar? Benim güzelliğim hakkında bir yargıya varabilmek yetkisi ancak güzel sanatlarla uğraşanlarla ilgili bir konudur.»

Şatıroğlu'nun şu sözleriyle güzel sanatlarla uğraşan sanatçıların beğenisine ve değerlendirmesine sunduğu şirin yüzünü hele bir görelim:

Efendim, Şık'ımda renk esmer, yüz, insanların orangutan soyundan azman olduğunu iddia eden bazı bilim ve fikir adamlarının sözlerini kabul ettirecek derecede kaba ve uzun. Alt çene ileriye doğru çıkık. Kara kaşların her biri ikişer parmak enliliğinde. Burun Fransızların **aquilin** dedikleri biçimde, yani gaga gibi. Ufacık siyah gözler pek çukurda. Boy sırık, endam zayıf. Yaş aşağı yukarı yirmi beş - yirmi altı kadar.

Şöhret Bey bundan birkaç ay önce Beyoğlu âlemlerinin birinde - kendi deyimince - bir **conquête** yapmış, yani bir kadının gönlünü çekerek birbirlerine muhabbetlerini bildirmişler. Şık, madamın evine gidip gelmeye başlamış, ilişkiyi ilerletmişler. Muhabbeti koyulaştırmışlar. Bilirsiniz ya, bu türlü koyulaşan muhabbetlerin kıvamı parayla gelir. Halbuki bizim Şatıroğlu.

Sanma o mestane nigâhı aşktandır
İnan vallahi ki açlıktandır.

dizelerine uyacak biçimde tırıl şıklardandır. Anneden, babadan kibar olmadığı gibi kendi çalışma ve çabalarıyle de bir şeyler kazanmak meziyetinden tamamıyle yoksundur. Gerçi kendisi «...» kalemine devam ederse de bu devamı yalnız bir sözden ibarettir. Kaleme niçin böyle seyrek geldiğinin nedeni kendisinden sorulsa, aldığı yüz elli altı buçuk kuruş maaşı o büyük zekâ ve kültürlüyle uygun bulmadığı için olduğu karşılığını verir.

Şatıroğlu, aşk ilişkisi kurduğu madamın evine yirmi gün kadar gidip gelir. O aralık nasılsa eline geçirebilmiş olduğu beş-on lirayı bu gidip gelme sırasında yiyip bitirir.

Metresiyle geçirmiş olduğu bu yirmi günlük yaşantı Şık'ın kalbinde bir iz bırakır. Ama ne çare ki bin türlü zorlukla ancak elde edebildiği o beş-on altının bitmesi, Şık'ı sevgili metresinden ayrılmaya zorunlu kılar.

Ayrılıktan bir istek ve özlem doğacağı belli. Şık, bu ayrılık ateşine çok vakit dayanamayacağını anlar. Ama ne yapsın? Metresiyle kendi arasında olan sevgi bağı paradır. Onsuz isteğine kavuşmak mümkün değil.

Para bulmak için pek çok yollar düşünür. Hayli girişimlere kalkışır. Hep başarısızlık tarafı yüz gösterir. Sonunda annesinin elmas küpelerini çalıp satmak ve böylece muhtaç olduğu parayı sağlamak yolu aklına gelir. Başlangıçta bu yoldan para sağlamak Şık'a kolay görünürse de sonradan işin fena bir sonuca varacağını düşünür. Çünkü Şık'ın annesi, Istanbul'da bir eşi daha bulunmaz kurnazlıkta ve kadınlarca -eli bayraklı- deyimiyle anlatılandan daha edepsiz bir kadındır. Tanrı korusun, küpesinin uğradığı kazayı haber alırsa bu kadın neler yapmaz? Sonra annesinin elinden yakayı Şık nasıl kurtarır? Kimbilir bu hırsızlığın sonunda ne rezaletler baş gösterecektir?

Fakat öte yandan Şık'ı bu hırsızlığa zorlayan isteğe karşı koyabilmek de çok zor. Şık iki gün bu hırsızlığı yapıp yapmamak arasında kararsız kalır. Ama sonunda «Ben birkaç gün daha metresimle yaşayım da isterse ondan sonra kıyametler kopsun» der ve bu işi yapmağa karar verir.

Bir gün annesinin evde bulunmadığını fırsat sayar. Kadının sandığını kırar. Küpeleri çalar. Kuyumcu çarşısında mezata verir. Küpelerin alt sallantılarından bazıları düşmüş ve

bir tanesinin de orta yerindeki pırlanta taşın dibi iğne ile karıştırılmış olduğu kusur bulunarak bunlara bin kuruştan fazla para veren olmaz. Eğer bu kusurları bulunmamış olsa bin beş yüz, belki de iki bine kadar değerleri bulunduğu Şık'a söylenir.

Şık bu miktar paraya memnunlukla razı olur. Küpeleri satar. Paraları cebine koyduktan sonra metresinin Pangaltı' daki evine can atar. Şatıroğlunun metresi Madam Potiş piyasa aşiftelerinin en bayağılarındandır. Madam Potiş, kötü halce vardığı taşkınlıktan dolayı bugünkü uygar âlemin düşkün kadınlara sığınak olarak açık bıraktığı genelevlerin pek çoklarından bile kovulmuştur.

Bu derece aşağılık bir geçime alışmış bulunan kadınlar ne kadar sıkıntı ve yokluk çekseler yine rezilce sanatları dışında namuslu bir iş tutma gücünü gösteremezler. Madam Potiş, avladığı Şöhret Bey gibi müşterilerden boş kaldıkça bazı geceler aç yatmak zorunluğuna kadar düşerdi.

Şöhret Bey yaradılıştan aptal denecek kadar saf gönüllü, Madam Potiş ise böyle Şöhret tipinde bulunan insanları istediği gibi yönetecek derecede sanatının ustasıdır.

İlişkilerinin başladığı ilk günlerde Madam Potiş Şık'ın her halini incelemiş, o zavallının dünyada en çok özendiği şeyin alafrangalık olduğunu, bütün hareket ve davranışlarını Frenkliğe göre uygulamağa uğraştığını, fakat o yaşantıya bu düşkünlüğü, bu aşırı isteği ölçüsünde Avrupa âdetlerinin büsbütün yabancısı bulunduğunu anlamıştı.

Madam, Şöhret'in bu halini anlayınca zavallıya metreslikten çok mürebbiyelik etmeğe başladı. Alafrangalığı ileriye sürerek Şık'a her istediği şeyi yaptırıyordu.

Bu nazlım, gayet uzun boylu, şişman, çilli ve kırmızı yüzlü, endamca çirkin, tatsız tuzsuz, otuz beşini geçkin bir kadındır. Aslında Fransız olduğu için anadilini çok düzgün ve o milletin kadınlarına özgü hoş bir ağızla söylediğinden o konuştukça Şöhret hayran olup kalırdı.

Avrupa gelenek ve göreneklerinin tutkunu olan Şatıroğlu, böyle güzel Fransızca konuşan metresini koluna takıp da Beyoğlu'nun kendi gibi şıklara mahsus yerlerinde dolaşmayı kendine en büyük şeref sayardı.

Şöhret'in geldiğini görünce Madam Potiş sanki son derece sevinmiş gibi birtakım yapma yaygaralar, çırpınmalar yap-

tı ki, zavallı Şık, sevgilisi tarafından bu kadar özlenebileceğini, böylesine bir iyi kabul göreceğini aklına bile getirmemişti.

Karı, Şık'ın boynuna sarılarak bir buçuk aya yakın bir süreden beri hiç gelip kendini sormamış olduğu için sitemlere, çıkışmalara başladı. Şık kendisini temize çıkarmak için bin türlü yalanlar bulup söylüyordu. Bu yolda birtakım şakalar falan olup bittikten sonra nihayet bir buçuk ay süren ayrılığın acısını çıkarmak üzere bu akşam mükemmel surette eğlenmeye karar verdiler.

Nerelerde ve nasıl gezeceklerine dair bir program yapıldı. Program hazırlandıktan sonra aralarında şöyle bir konuşma başladı :

Şöhret Bey :

— Madam, gerek parlak güzelliğiniz ve gerek ince davranışlarınızla bu gece Beyoğlu'ndaki kadınların hepsine üstün gelecek ve bundan dolayı kadın eşliğinde çıkan öteki erkeklere karşı beni haklı bir kıvançta bulunduracaksınız. Ama bu kadar mükemmelliğin yanı sıra bir eksiğimiz var ki, ona dikkat edenlerin içinde bizi ayıplayanlar bulunabilir.

— Sevgili Şöhret, o eksiğimiz nedir? Söyle. Eğer yapılması mümkün bir şeyse yerine getirmekten geri durmayız.

— Eksiğimiz, sokağa çıktığımız vakit zinciri elimizde, kâh arkamız sıra bizi izler, kâh ton ton önümüze geçer, hoş bir köpeğimiz bulunmamasıdır.

Madam Potiş, herkesin sokakta kendilerini ayıplamağa kadar varacağı eksiğin köpek olduğunu anlayınca hemen bir kahkaha salıvermek ister, ama yine de kendini tutar. Çünkü bu sözünden Şöhret'in ne kadar alafrangalık tutkunu ahmak bir herif olduğu karının gözünde bir kat daha bir kesinlikle meydana çıkar.

Madam Potiş, Şöhret'in bu sözlerine gülmek değil, tersine bu yoldaki düşüncelerini doğru bulmakla kendi çıkar kapılarını açmış olacağını hesaplamıştı. Bunun üzerine hemen karşılık verdi :

— Benim güzel Şöhret'çiğim, alafranga âdetlerin bütün inceliklerini nasıl da bilir. Öyle ya, her bir süsleri mükemmel olarak sokağa çıkan bir erkekle kadının yanlarında bir zarif

köpek bulunmaması Avrupa'ca büyük ayıplardan sayılır. Allah göstermesin, niçin herkesin kınayan bakışlarına uğrayalım? Elbette güzel bir köpek bulur da öyle sokağa çıkarız.

2

DROL

Yukarıdaki bölümün sonunda görülen konuşmadan sonra Madam Potiş bir yerden ödünç olarak bir güzel köpek bulup yarım saata kadar dönmek üzere Şöhret'i evde bırakır. Sokağa çıkar.

Birçok yerlere baş vurur. Fakat kendisine bir gecelik köpeğini ödünç verecek bir dost bulunmaz. Yahut daha doğrusu, Madam Potiş'in dostu olan kadınlar da kendisi gibi ipsiz sapsız başıboş takımından oldukları için ödünç verebilecek köpek hiç birinde yoktur.

Şimdi nasıl etsin? Birkaç kuruşa bir köpek bulup satın alacak kadar da Madam'da para yok. Şimdi bir köpek bulamadan mı dönmeli? Yahut seksen mahalleye baş vurduğu halde kimse kendisine bir gececik köpeğini inanıp vermemiş olduğunu Şöhret'e karşı itiraf mı etmeli? Hiç Madam Potiş, Şık'ın gözünde kendisini küçük düşürecek olan böyle bir şeyi yapabilir mi? Hem bundan başka Avrupa'da köpeksiz sokağa çıkmanın ayıp sayıldığını da bir kere söylemiş bulundu. Şimdi buna aykırı bir harekette bulunmak uygunsuz düşecek...

Ne yapıp yapmalı, buna bir çare bulmalı. Karı düşünür taşınır. Sonunda bazı akşamlar ekmek vermekte olduğu ve her zaman kapısının önünde dolaşan bir köpek aklına gelir. Bu köpek sokak köpeklerinin bodur cinsinden olduğu için öteki arkadaşları gibi vücutça gelişmemiş, onlardan biraz küçük kalmıştı. Madam Potiş kendi kendine der ki : «Hah, tamam. Kolayını şimdi buldum. Bu hayvanın zayıflığı bazı madamların gezdirmekte oldukları ince yapılı, ince bacaklı köpekleri pek andırıyor. Bunun başına canfesten bir güzel başlık dikip geçiririm. Ucuna bir de kordon bağlarım. Bu ipekli başlığı giydikten sonra bi-

zim köpek Şöhret'ten daha yakışıklı, daha şanlı olur. Hangi cinsten olduğunu kimse anlayamaz.»

Madam Potiş zihninde bunu kararlaştırdıktan sonra kendisiyle aynı sanatta olan bir komşusunun evine girer. Bazı soğuk kış günlerinde araba hayvanlarının başlarına geçirdikleri fanila başlıklar gibi göz ve kulak yerleri açık bulunmak ve hayvan istediği vakit ağzını istediği kadar açabilmek üzere al canfesten köpeğin başına göre bir başlık biçip diker. Buna bir buçuk metre uzunluğunda kalın kaytandan bir de kordon takar. Bu işlerin sonunda ev sahibi bulunan kadına der ki :

— Dostum, bu yakınlarda budala bir Türk yakalamış olduğumu biliyorsunuz ya? Bu gece işte bu zavallı herife bir küçük komedi oynayacağım. Bu konuda biraz sizin de yardımınıza muhtacım. Bu diktiğim başlığı alınız. Haniya bazı akşamlar ekmek verdiğimiz her zaman bizim kapıların önünde dolaşan bir köpek yok mu? İşte onu evin avlusuna çağırıp bunu güzelce başına geçiriniz. Ortalık kararduktan sonra köpeği bizim eve getirip bırakınız. Komedi oynanıp bittikten sonra buna dair size pek çok eğlenceli haberler veririm.

Madam Potiş, bu isteğinin yerine getirileceğine dostundan kuvvetli bir vaat aldıktan sonra doğru evine döner.

Kendisini merdiven başında karşılayan Şöhret'e gülümseyen bir yüzle der ki :

— Şöhret'çiğim, biraz geç kaldığım için beni affet. Pek çok yerleri dolaştım. Köpek çok. Ama hiç biri isteğe uygun değil. Evlerine gittiğim dostlarımın her biri, «İlle bizim köpeği al, başka yerden alma» diye çok direndiler. Hatırlarını kırmamak için her birine bir yalan söyleyerek savuştum. Hiç ben öyle adi hayvanları peşime takıp da sokağa çıkar mıyım? Aman Şöhret, en sonra zengin bir dostumdan bir köpek buldum. Ama bu hayvan değil, âdeta bir antika... Bu köpek Karlin cinsindenmiş. Elli yıldan beridir ki bu cinsin soyu ortadan kalkmış. Şimdi pek az olarak yalnız Balear adalarında bulunabilirmiş. Bilirsin ya, bir şey azaldıkça değeri artar. Bazı meraklılar yüz-yüz elli liralık en iyi cins atlarla bu köpeği trampa ederlermiş. Bu değerli hayvanı şimdi bize gönderecekler. Köpek cinsinden anlayan kimselerin bu gece mutlaka bu hayvanda gözleri kalacaktır.

Şöhret böyle eşsiz sayılan bir köpekle sokağa çıkıp âleme

karşı çalım satabileceğinden doğma coşkun bir memnunlukla hemen Madam Potiş'in ellerine sarılıp öperek dedi ki :

— Teşekkür ederim sevgilim. Sen nasıl eşi az bulunur bir değersen köpeğin de öylesini seçtin değil mi? Bu akşam metresimle köpeğime hasetle bakmadık kimse kalmayacak. Bu gece benden daha mutlu bir insan var mı?

Akşam üzeri Şöhret'le metresi, ikisi birden, aynanın karşısına geçip tuvaletleriyle uğraşmağa başladılar. Şık yağlandı, radandı, pudralandı. Madam Potiş, **Jupe relevée en panier volumineux** (kıçı kaba sepet biçiminde kabarık fistan) denilen biçimde bir elbise giydi. Koca memelerinin biçimsizliğini gidermek için karı korsayı o kadar sıkıştırdı ki, vücudundaki kan hep suratına hücum ederek yüzü mosmor kesildi. Zaten iri bulunan kıçının üzerine bir o kadar da kıçlık eklenince balona döndü.

Bu moda ne kadar tuhaf bir âdettir. Onu olduğu gibi uygulayan kadınların çoğu güzel olmaktan çok, çirkin oluyorlar. İki kadına yakışırsa sekseni sevimsiz, tuhaf bir biçim ve yüz ortaya çıkarıyor.

Nedir o, o korsayı sıktıkça sıkıp göğsü cumba gibi dışarı fırlatarak bel tarafını incelte incelte nihayet kopacak gibi bir hale getirdikten sonra vücudun ondan aşağı kısmını birdenbire kalınlaştırmak? Vücudun doğal güzelliğini bu kadar biçimsiz bir hale koymakla da yetinmeyip beli içeri çökertip ve ondan yukarısını mümkün olduğu kadar yaylandırarak **cambré** dedikleri salınarak o acayip yürüyüş ne olacak? Göz alışmayıp da insan böyle bir kıyafeti, böyle tuhaf bir yürüyüşü birdenbire görmüş olsa mutlaka bir süre gülmekten kendini alamaz sanırım.

Ya bizim hanımefendiler bile bu kıyafete imrenip de feracelerinin yakalarını vücuda yapıştırarak belin ortasını inceltikçe inceltip omuzlarını kuş kanadı gibi meydana çıkarmadılar mı? Bunlar da **cambré** dedikleri salınarak yürüyüşle pek güzel yürümeğe başladılar.

O canım vücutlar inceltiie inceltile, sıkıştırıla sıkıştırıla, haniya yukarı tarafı enli, ortası ince, alt tarafı yine kalın bir çeşit mezar taşları yok mudur? İşte tıpkı onlara benzetildi.

Hayır, hayır, hata ettik. Bizim hanımlarımız ne bunlara ve ne de hiç bir şeye benzetilemeyecek bir hale geldiler. Çünkü

moda denilen şeyin bütün dünya üzerinde tek akademişi Paris'tir. Paris'te modayı değiştirme ve düzeltme gustosu da en büyük aktrislerde, yahut «Demi Monde» denilen nazeninlerdedir. Bunlar moda yapacakları zaman kadınların gündüzlük, gecelik hallerini, tiyatrodaki, bahçedeki, arabadaki veya salonlardaki durumlarını dikkate alırlarsa da Doğu'da ferace ve yaşmak altında gezen bir sınıf kadın bulunduğunu hayal bile etmezler. Sonra bu moda Istanbul'a gelir. Bizim Çarşı'lı Ermeniler veya Ermeni karıları onları hanımlarımıza uygulamak isterler. Yakasından kesip yenine, eteğinden çıkarıp peşine eklemek suretiyle moda karikatürüne benzettikten sonra bir de o kıçı kaba sepet biçiminde kabarık elbiseleri bellerini oyup daralttıkları feracelerin içine doldurunca artık bu halin bir şeye benzetilmesine imkân kalır mı?

Güzel ve şık olmak için beyler, hanımlar kendilerini her neye benzetmek gerekirse benzetedursunlar; biz gelelim, Şöhret'le Madam Potiş'e... Bunlar bir saat kadar süsleriyle uğraştılar. İkisi de akıllarınca güzel oldular. Şöhret metresinin yüzüne bakıp bakıp da :

— Ah, ne kadar koket oldun! diyerek sarılmaya davrandığı sırada çat çat kapı çalındı. Madam Potiş açmağa koşarak gördü ki, komşu kadın Balear adalarına özgü Karlin cinsinden değerli köpeği al canfes başlığıyle getirmiş, Madam Potiş Şöhret'e işittirecek kadar yüksek bir sesle kadına dedi ki :

— Efendiniz Mösyö Tomson'a teşekkürlerimi bildiriniz. Sakın merak buyurmasınlar, sevgili köpeği iyi korumakta asla kusur etmem.

Köpeği getiren kadın çıkıp gittikten sonra Madam Potiş, bu çok değerli köpeği Şöhret'e takdim ederken dedi ki

— Bak Şöhret, bak. Sen hiç böyle eşi az bulunur bir hayvan gördün mü?

Şöhret, al canfes başlıklı köpeği çok az rastlanır bir şeyi inceleyen bir bilgiç davranışıyle uzun uzadıya, hayretle muayeneden sonra :

— Gerçekten Madam, görülmedik bir hayvan. Ama acaba adı neymiş?

— Adı Drol'dur (1).

(1) Drol : Hoş, garip, tuhaf, eğlendirici, çapkın, aşağılık adam.

3

SARHOŞ İKİ KÜLHANBEYİ

Akşam saat on ikiye doğru Şöhret'le Potiş kol kola ve Drol'un kordonu ellerinde sokağa çıktılar. Pangaltı caddesi üzerinde biraz ilerledikten sonra Drol yürümemeğe başladı. Şatıroğlu kordonu çektikçe hayvan boynunu ileriye doğru uzatıp dört ayağı üzerine yere mıhlanmış gibi duruyor, ondan ileriye gitmek istemiyordu. Çünkü Drol kendi mahalle arkadaşlarının ondan öteye geçemeyecekleri sınır üzerine gelmişti. Eğer sınırı geçerse öteki mahalle köpeklerinin insafsız dişleriyle dişleneceğini biliyordu.

Drol yürümemekte, Şöhret kordonu çekmekte direndikçe başlarına birkaç seyirci toplandı. Seyirciler Şık'ın kıyafetiyle köpeğin al başlığını görerek anlamlı gülümsemelere başladılar. O sırada seyircilerin içine iki sarhoş Ermeni külhanbeyi de katıldı. Ve bunlar için gördükleri tuhaflık üzerine düştükleri hayreti gizlemeğe bir zorunluk olmadığından, iki arkadaş şöyle bir konuşmaya giriştiler :

— Şu köpek ki, yürümoor, inat edoorsa bil ki sokak köpeğidir.

— Hayır ahbar, tazıdır ne...

— Zo kuryuğunu görmoorsun? Tazı dediğin böyle olur?

— Vartan, hımbıl olma. Hiç sokak köpeğinin al takkesi olur?

— Zo divanesin, nesin? Sokak köpeğini tanımoorsun? Besbelli şeydir.

— Zo bu işin dibinden bir mecidiye iddia korsun?

— Hee, korum. (Eliyle cebini döverek) Ama iddia bende kalacak, bizim cırmak (beyaz) şundan dışarı çıkmaacaktır.

Bu konuşma yüksek perdeden yapıldığı için gittikçe sayısı artan seyircilerin hepsi işitmekte ve Ermenilerin hangisinin iddiasında hak kazanacağını merak ederek bütün dikkatlerini Drol'un üzerinde toplamaktaydılar.

Madam Potiş bunun sonu rezalete varacağını anladığından Şöhret'in elinden bastonu alıp birkaç kere Drol'un arkasına

şiddetle vurunca zavallı hayvan, ileride kendi soyundan olanların saldırılarını şimdi yemekte olduğu baston vuruşlarına yeğleyerek mahalle sınırını geçti. Yürümeğe başladı.

Drol'un tazı ya da sokak köpeği olduğu hakkında iddiaya girişen külhaniler de peşlerine takıldılar. Seyircilerin içinde bu iddia sonunun neye varacağını anlamak isteyen bazı meraklılar da bu alaya katıldılar.

Ermeniler Şöhret'le metresini hem izlemekte devam ve hem de bağıra bağıra «Zo görmoorsun? Sokak köpeğidir», «Hayır tazıdır» diyerek iddialarını tekrarlıyorlardı.

Sokaktan gelip geçenlerden bu konuşmayı işitenlerin hepsi bir kere Şöhret'le Madam'ı ve bir de al başlıklı Drol'u dikkatle süzdükten sonra bu komedyanın sonu nereye varacağını öğrenmek için bunlar da meraklıların arasına katışıyorlar ve böylece sürü büyüdükçe büyüyordu.

Böyle alay malay mahalle sınırını yirmi-otuz adım geçer geçmez sokak köpekleri canfes başlıkla kıyafet değiştirmiş olan soydaşlarını tanımakta güçlük çekmediler. Öteden beriden birkaç havlama işitildi. Biraz daha ilerleyince havlamalar arttı... Çok geçmeden çevrelerini büyük bir köpek şamatası sardı. İş yalnız köpek havlamalarıyle kalsa iyi... Ama arada bir saldırı da başladı.

Zavallı Drol kuyruğunu iki bacağı arasına sıkıştırarak mümkün olduğu kadar büzülüp küçülmüş olduğu halde başını sağ, sol, ön ve arka tarafa çevirip kendini her yandan dişlemeğe saldıran köpeklerin saldırışlarını kovmağa çalışmakta ve arada bir fazlaca canı yandıkça sığınmak için Madam Potiş'in elbisesi altına doğru baş salmaktaydı.

Seyircilerin birtakımı kahkahalarla gülüyor, bazıları da taş atarak köpekleri dağıtmağa uğraşıyordu.

Biraz da şu bizim külhanbeylere kulak verelim

— Zo şu köpekler kadar da anlayışlı değilsin? Cinslerini senden çabuk tanıdılar. Hadi bakalım, mecidiyeyi toka et.

— Hele şu hımbıla bak. Görmoor ki, şu köpek tazıdır. Al takkesi vardır. Bir de durmuş da mecidiyeme hırlanoor.

— Boş laf etme ahbar. Mecidiye meydan görsün diyorum. Akşamleyin bu işin dibinden bir belâlı hır çıkarmaalım.

— Zo nasıl mecidiye?

Drol'un sokak köpeği olduğunu iddia eden Ermeni iki eliy-

le karşısındakinin yakasına sarılarak büyük bir kızgınlıkla:

— Zo deminden şunda bahis komadık?

Öteki, yakasına yapışanın yüzüne şiddetli bir tokat atarak:

— Tazıdır be?

Öbürü tokadı geri vererek:

— Sokak köpeğidir deorum sana.

Bunlar böyle tazıdır, sokak köpeğidir diye işi sövüşmeden dövüşmeye dökünce bütün halk Şöhret'in tarafını bırakıp bu yöne yığıldılar. Ama Ermenileri birbirinden ayırmak kabil değildi.

Sonunda polis yetişti. Beş on dakika kadar uğraşmakla ancak ayırabildi. Polis ikisinin ortasına girip emreden bir sesle:

— Söyleyiniz bakayım, niçin dövüşüyorsunuz?

Karşılık olarak Ermeninin biri henüz yenemediği öfkesinden titreyen sesiyle dedi ki:

— Polis Efendi, tazıdır.

Polis zayıf vücutlu bir adam olduğundan hemen bu lakırdıyı kendine mal ederek ahaliye dönüp dedi ki:

— İşitiyorsunuz ya? Bu herif bana tazı diyor. Merkez'de de böylece tanıklık etmelisiniz.

Öbür Ermeni, polisin bu sözünden, düşmanı polis ve ahali önünde iddiasını ispat etti ve şimdi kendisinden mecidiye alacaklarmış gibi bir sonuç çıkararak en yüksek sesiyle haykırdı:

— Hayır, hayır, Polis Efendi sokak köpeğidir. İspatına her daka (dakika) hazırım.

Bu sefer Polis bütün bütün alevlendi. İkisinin de yakasına sarılıp çekerek diyordu ki:

— Şimdi ben size Polis Efendi tazı mıdır, sokak köpeği midir, gösteririm. Hadi bakalım Merkez'e.

— Tazı olduğuna şüphe yoktur.

— Sokak köpeği cinsindendir vesselam.

Kalabalık içinde olayın başından beri hazır bulunan bir adam, polise doğru yürüyerek dedi ki:

— Telâş etmeyiniz efendim. İş sizin anlamış olduğunuz gibi değil. Herifleri söyletelim de dinleyiniz. (Ermenilere dönerek) Gürültü etmeyiniz. Tazıymış, sokak köpeğiymiş, şimdi o lâzım değil. Kavganıza sebep olan şeyi, ta başından Polis Efendiye anlatınız. Yoksa ikiniz de hapishaneye gidersiniz.

Ermenilerden biri eliyle Şöhret'i gösterdi. Bütün bakışlar

o tarafa dikildi. Sonra da soruşturmaya karşılık olarak dedi ki:

— Şu köpoğlunun herifi bir sokak köpeği yakalamış. Başına bir de al takke etmiş, şundan geçoor idiyse, biz de Mıgır ile rastlanıp enksesine düştük. O tazıdır dediyse, ben sokak köpeğidir dedim. Ve hâlâ da derim. Lafımdan dönmem. Bunun ucunda birer mecidiye bahis koyduk. Ben sokak köpeğidir deorsam o hâlâ boş laf edip tazıdır deor. Hadi Polis Efendi, buna siz bir racon kesiniz.

Ermeni'nin şu sözleri üzerine bütün kalabalığın dikkatli bakışlarına hedef olan Şöhret, bu aralık var gücüyle bastonunu etrafa savurarak köpeklerin saldırısından kıymetli Drol'u kurtarmaya uğraşıyordu. Madam Potiş ise Drol'un can acısıyla elbisesinin altına, bacaklarına doğru saldırmasından ürkerek avazı çıktığı kadar haykırıyordu.

Bereket versin ki, o anda oradan bir boş fayton geçmekte olduğunu Şöhret gördü. Arabacıya bağırıp durdurarak Madam, köpek, Şık, üçü birden içine can attılar.

Sarhoşlar, Drol'un faytona girdiğini görünce ikisi birden,

— Bırakmayınız Zo! Gidoorlar ne! Şu köpeğin cinsini ispat edeceğiz! diyerek bağrışmakta, Drol ise kendisine karşı şiddetle düşmanlık gösteren sokak köpeklerinin saldırılarından canını kurtarabilmiş olduğundan dolayı faytonun içinde ayakta etrafa havlayarak zaferini ilân ede ede araba yürüdü.

4

CANAVAR

Madam Potiş'in tarifi üzerine araba (...) sokağına kadar giderek orada bulunan bir büyük lokantanın kapısı önünde durdu. Saat da hemen bire yaklaşmıştı.

Bu lokanta Baba Perdriks adında bir Fransızın yönetiminde bulunuyordu. Yemek salonu epeyce büyük olduktan başka **Couple Amoureux** denilen sevgililerin tek başlarına serbest ve gizli kalabilmelerini sağlayan özel kabineleri de vardı. Bizim Şöhret'le Potiş bu kabinelerden birini seçtiler.

Lokantacı Baba Perdriks, bunların geldiklerini görünce

epeyce bir telâşla karşılamağa koştu. Çünkü Potiş ne zaman böyle soyulmağa elverişli Şöhret akılda bir av yakalarsa çok masrafa sokmak için çoğu zaman Perdriks'in lokantasını seçerdi. Yenilip içilen şeylerin Şık tarafından paraları ödendikten sonra lokantacı ile Potiş arasında ayrıca özel bir hesap görülüp Potiş'in payı ayrılırdı.

Bu akşam lokantanın herkese mahsus olan yemek salonunda kalabalık çoktu. Oturacak yer kalmamış, yemek masalarının hemen hepsi tutulmuştu. Ortalıkta birçok sözler, kahkahalar duyuluyor, her kafadan bir ses çıkıyor, bunların tümü epeyce büyük bir uğultu ve gürültü yapıyordu.

Şöhret'le Potiş özel kabinelerine kapandıktan sonra sokakta geçirmiş oldukları felâketten, heyecandan kaçmış olan iştahlarını açmak için bir hayli mastika parlattılar. İkisinde de kafalar dumanlandı. Beyinler hararetlenip döndükçe kadehler de dolup dolup boşalıyordu. İkisinde de istenen derecenin pek üstünde bir neşe meydana geldi. Birbirlerine olan şiddetli sevdalarını anlatmak için kendi konuşma özelliklerinin bütün kuvvet ve parlaklığına göre söylemedikleri söz bırakmıyorlardı.

Gide gide bu duygu gösterilerini meze ve içki getirip götüren garsonlardan gizlemeyecek, çekinmeyecek bir dereceye, öpüşmelere kadar vardılar.

Efendisiye Hanımı böyle birbiriyle uğraşırken Drol'un da ne yapmakta olduğunu merak etmez misiniz? Bu hikâyenin en büyük kahramanlarından biri de Drol'dur. Bunun her hali, her davranışı her zaman merak edilmeye değer.

Aç köpek lokantaya girdiği dakikadan beri yemek kokusunu alarak gözleri cam gibi parlamağa ve kudurmuşa yakın bir hal almağa başlamıştı. Madam Potiş, köpeğin meze için getirilen yiyeceklere atılmak isteğini bakışından anlıyor, sık sık Şöhret'in bastonunu kaldırarak bu hareketini önlemeğe uğraşıyorsa da, böylece hayvanı tutmayı bir süre başarabildi. Biraz sonra Drol yiyeceklere atılamamaktan doğan büyük bir üzüntüyle pek acıklı surette ulumağa başladı. Büyük salondaki müşteriler çok rahatsız oldular. İş yalnız Drol'un ulumasıyle de kalmadı. Sokaktan bu yabancı ulumayı işiten köpekler hep birden lokantanın önüne birikti. Bir büyük uluma ahengi de dışarıda başladı.

Garsonlar birkaç kere sopalarla çıkarak köpekleri dağıtmak zorunda kaldılar.

Kadehlerin sayısı arttıkça Potiş bastonla köpeğe karşı olan komutasını yeteri kadar yerine getirmek gücünü kaybettiğinden, Drol fırsat düştükçe meze tabaklarını silip süpürmekte pek açıkgöz davranıyordu.

Doğduğundan beri karnı doyuncaya kadar yemek mutluluğunun ne olduğunu bilmeyen zavallı hayvan bir iki meze kırıntısıyla doymak şöyle dursun, bunları yedikçe açlığında, iştahında büyük bir şiddet beliriyordu.

Köpekte her duygudan kuvvetli bulunan koku alma duyusunun yardımıyle anladı ki, en iyi yemek kokuları bulundukları kabinenin dışından geliyor.

Drol, Efendisiyle Hanımının kendi hakkında göstermekte oldukları ilgisizlikten yararlanarak köpeklere özgü olan bir çeviklikle, garsonların girip çıkmakta oldukları kapıdan kimseye sezdirmeksizin büyük salona çıktı.

Geçişini hiç bildirmeden masa diplerinden yürüyüp koku alma duyusunun kılavuzluğuyle garsonların yemek getirip götürmek için girip çıktıkları başka bir kapıdan içeriye daldı.

Burası şişesi islenmiş bir ufak lamba yanan yarı karanlık dar bir yerdi. Salonun kapısına karşı olan duvarda, insanın göğsüne varacak kadar bir yükseklikte, mutfakta pişen yemekleri dışarıya vermek için büyük bir çember biçiminde açılmış bir delik, bu deliğin önünde de yemek takımlarının konması için bir raf bulunuyordu.

Drol buraya girdiği sırada içeride kimse yoktu. Aşçı ısmarlanan beş - altı kap yemeği garsonların gelip almaları için deliğin önünde rafa dizip çıngırak çalmıştı. Drol buraya girince çevreyi bir kolladı. Hemen raf üzerindeki tabakların yemeklerle dolu bulunduğunu anladı. Çabucak, bir hamlede rafa atladı. Birkaç saniye içinde tabakların kimisinden yedikten ve kimisini devirdikten ve bazılarının içine de ayaklarını sokup çıkardıktan sonra oraya gelmekte olan ayak patırtılarını duyunca bir anda kendini raftan aşağı attı. Tahtanın altına büzülerek renginin siyahlığıyle karanlığa karıştı. Görünmez oldu.

İki garson gelerek yemekleri birer birer salona götürüp müşterilere dağıttılar. Malum ya! Böyle kalabalık bir yemek salonuna hizmet eden garsonlar, birkaç müşteriye birden ye-

mek yetiştirmek, birçoğundan emirler almakla uğraştıklarından başlarını bidüzüye ona buna çevirmekten ellerindeki yemeklere dikkat etmeğe pek de vakit bulamazlar.

Salonun ortasında bulunan tıknazca bir Mösyö, ısmarlamış olduğu piliç kızartmasını bir kere çatalla karıştırdıktan sonra:

— Garson!

Garson :

— Geliyorum efendim.

— Çabuk!

— Buyrunuz efendim.

— Bu piliç kızartmasını benden önce biri yemiş. (Herif öfkeyle gözlerini açarak) Söyle bakayım bana, kimin artığını yedirmek istedim?

— Artık mı? Aman efendim acıyın...

— Artık mı diye hâlâ soruyorsun! Bir kere eğil de dikkatli bak. Şu pilicin dişlenmedik bir yeri kalmış mı?

Garson utancından söyleyeceğini şaşırıp kalmışken sol taraftan bir ses:

— Garson!

Bu sesin arkasından biraz öteden mösyönün biri ağzına henüz bir kaşık almış olduğu consommé'yi (et suyu) tiksintiyle yere tükürerek tabağı gazın ışığına doğru kaldırır, ağzına aldığı şeyin ne olduğunu anlamağa çalışarak kısık bir sesle:

— Garson, garson, garson!

Zaten şaşırıp alığa dönmüş bulunan garsonlar, bu çağıranlara laf anlatmağa vakit bulamazken kimi ince, kimi kalın, fakat hepsi kızgınlıkla birkaç yönden birden şiddetli şiddetli «Garson!» sesleri işitilir.

Lokanta sahibi Perdriks'le garsonlar hangi tarafa koşacaklarını bilemeyip ellerini oğuşturarak kimi getirilen sütlacın içi çorba gibi karıştırılmış olduğundan, kimi kompostoda çamur bulunduğundan şikâyet eden müşterilere ne söyleyeceklerini bilemezler.

İçinde önce tavuk yolunmuş bir sepete girip çıkarak oradan aldığı tüyleri bir ekmek kadayıfının üzerine yapıştırmış olması Drol'un en büyük bir ustalık eseri sayılabilirdi.

Baba Perdriks şaşkın şaşkın garsonların yüzlerine diktiği bakışlarıyle: «Hainler, bu rezaleti bu kadar müşterinin önün-

de beni maskara etmek için kasıtlı olarak mı yapıyorsunuz?» demek istediği anlaşılıyordu.

Zavallı garsonlarsa bu hale Baba Perdriks'ten çok şaşıp kalmış olduklarından birbirinin yüzüne şaşkınlıkla bakıyorlar, suçu yükletecek yer arıyorlardı.

Perdriks bu tuhaf halin kimin yanlışlık eseri olduğunu inceleme işini sonraya bırakarak şimdilik müşterilerin şikâyetlerine sebep olan tabakların hemen önlerinden kaldırılmasını emretti. Müşterilere yeni yemekler dağıtıldı. Fakat bu sefer garsonlar yemekleri müşteri önüne koymazdan önce gazın aydınlığında güzelce kontrol etmek gereğini duydular.

Birkaç yemek dağıtımından sonra garsonun biri götürmekte olduğu bir kotlet tabağını yoklamaktayken tabağın içinde birkaç kavrulmuş patates kırıntısından başka bir şey kalmamış olduğunu gördü. Ve bu görüniiş üzerine Perdriks'le öteki garsonu çağırıp tabağı onlara da gösterdi.

Üçü de toplanıp bu gece yemeklerin başına gelen bu garip şeyin ne olduğunu bulmağa çalışırken mutfak tarafından bir gürültü işitildi. Ama ne gürültü!.. Can yakıcı! Köpek hırıltısına benzeyen bir hırlamayla bir de çok bağıran bir insan sesi birbirine karışıyor, Rumca şu sözler işitiliyordu

— Aman çabuk yetişin! Elimi koparacak! Bacağımı kavrayacak! Beni öldürecek...

İçeride canı yanan aşçı, bu yardım isteyen şikâyetlerini birbirine karıştırarak o kadar keskin bağırıyordu ki, çoğu haykırmayla söylenilen sözlerin zor anlaşılmasına karşın bunun ne dediğini anlamakta Rumca bilenler hiç güçlük çekmediler.

Aradan birkaç saniye geçer geçmez o çığlık bir daha işitildi. Bu sefer diyordu ki :

— Çabuk yetişiniz, bu canavar pek azılı!

İçeride bir canavar bulunduğunu işittikleri gibi Baba Perdriks'le garsonlarda bet beniz kül kesildi. Üçü de korkularından birbirinin yüzlerine bakakaldılar. Bunların hiç birinin içeride canavarla pençeleşen aşçının yardımına koşabilecek cesaretli kişilerden olmadıkları anlaşıldı.

Baba Perdriks korkusundan ötürü içeriye girmeğe cesaret edemediyse de aşçısını diri diri azılı bir canavarın pençesi altında bırakmağa da gönlü bir türlü razı olamadığından yemek salonunun ortasına doğru gelip titrek bir sesle müşterilere ses-

lenerek dedi ki :

— Efendiler, işitiyorsunuz ki, bizim aşçı zavallı Todori bir azılı canavarın pençesi altında can vermekte olduğunu yürekleri acındıracak korkunç çığlıklarla anlatıyor. Elbette içinizde zavallının böyle acıklı bir surette yok olmasına vicdanı razı olmayacak bir cesaret sahibi adam vardır. Belki daha bir tarafı yaralanmamıştır. Kurtarmağa koşulursa kurtarılabilir.

Baba Berdriks'in bu korku ve telâşa düşmesini aşırı derecede büyütmesine yormamalıdır. Zavallı adam, garsonların müşterilere dağıttıkları kimi artık, kimi çamurlu yemekleri gördüğü vakit duyduğu utançtan zaten şaşkına dönmüşken bir de bu aralık içeriden aşçının «Aman yetişiniz! Bir azılı canavar!» diye haykırmağa başlaması herifin büsbütün aklını başından almış olduğundan Beyoğlu gibi koca bir şehir ortasındaki bir lokantanın mutfağına hiç gözlere görünmeden koca azılı bir canavarın girebilmesi ihtimali ne kadar akıllardan uzak bulunduğunu düşünmeğe meydan olamamıştı.

Lokantada bulunan müşterilere gelince, bunlar bir çığlıktır işitiliyor, bir canavar adı ortada dönüyor ama bu yardım diye çığlıklar atan kimdir? İçerideki canavar ne cins canavarlardandır? Ve nasıl olup da oraya kadar girebilmiştir? Buralarını tabiî birdenbire anlayamamış olduklarından herkes birbirlerinden durumu soruşturup anlamaya kalkışarak ortada büyük bir gürültü meydana geliyordu.

5

CANAVARA HÜCUM

Baba Perdriks'in zavallı Todori hakkında herkesin merhametini çekmek için söylemiş olduğu sözler, müşteriler içinde en fazla kuru yüzlü, kara sakallı bir mösyö üzerinde etki yaptı.

Baba Perdriks sözünü bitirir bitirmez bu adam ayağa kalktı. Her zaman yanında taşımakta bulunduğu tabancasını eline alarak canavarın bulunduğu yeri kendisine göstermelerini emretti.

Perdriks bu kahraman kişinin gösterdiği şu Rüstem'e (1) yaraşır yolda cesarete şaşmakla birlikte, herifin önüne düştü. Onu mutfakla yemek salonu arasındaki aralığın kapısı önüne kadar götürdü.

Fakat bu sırada yemek salonundan bir kadının yüksek sesle bağırmağa başladığı işitildi. Bu ses, kahraman mösyönün yanında lokantaya getirmiş olduğu karısının korkulu sesiydi.

Zaten sinirleri zayıf olan zavallı kadıncağız kocasının elinde tabanca, bir azılı canavarı tepelemeğe gittiğini görünce bütün vücuduna bir titreme yapışarak bir türlü kendini tutmayı başaramayıp haykırmağa başlamıştı. Zavallı diyordu ki

— Edmon! Bu kadar kişinin içinde canını tehlikeye koyacak bir sen mi varsın? Eğer kapıdan içeriye bir adım atacak olursan bil ki, bayılacağım. Karına acı! Üstüme fenalıklar geliyor...

Mösyö Edmon şarap kuvvetiyle böyle bir cesaret gösterisine kalkmışsa da kapının önüne gelince herif korkudan ayılarak kalbinde bir büyük pişmanlık baş göstermişti. Ama ne çare ki, ağzından bir sözdür çıkmış ve oraya kadar gelmiş bulundu.

Bu pişmanlık üzerine karısının dokunaklı yalvarmaları kahramanı büsbütün etkilediğinden, Baba Perdriks kapının zembereğine elini uzatıp da: «Buyurunuz!» dediği zaman işte asıl titreme Mösyö Edmon'da görüldü.

Şu sırada içeriden canavarın homur homur homurdandığı işitilmesin mi? Bunu duyunca Mösyö Edmon'un korkusu, titremesi büsbütün arttı. Baba Perdriks'in, «Buyurunuz!» şeklindeki safça çağrısına uyamayacağı anlaşıldı.

Belki salonun içinde kendisine «Behey adam, deli misin? Ne çeşit hayvan olduğunu bilmediğin bir canavarın üstüne gidilir mi? Bu istekten vaz geç!» diyecek bir anlayış sahibi bulunur umuduyla Edmon cenapları acıklı acıklı etrafa göz gezdirdi. Fakat herkesin böyle bir iyilik ister kimseye yakışır yolda bir sözde bulunmak için değil, belki olayın sonuna ermek isteğiyle dikkatli bakışlarını kendi üzerine açmış bulunduklarını gördü.

Karısı bu delice istekten vaz geçmesi için kocasına bağır-

(1) İranlıların ünlü kahramanı Rüstem.

makta hâlâ devam ediyordu. Ama karı sözüne uyarak böyle bir kahramanlıktan dönmeği o kadar halka karşı herif bir türlü erkeklik şanına yediremiyordu.

Nihayet Mösyö Edmon bütün bakışları kendi üzerine dikilmiş bulunan kalabalığa karşı hiç olmazsa şu kadarcık olsun bir kahramanlık göstermiş olmak için bütün yiğitliğini toplayarak bin çekingenlikle ağzını kapıya verip bağırarak dedi ki :

— Hazır mısın Todori, seni kurtamağa geliyorum!

İçeriden sanki buna karşılık olmak üzere birdenbire tencereler, tabaklar birbirine giriyormuş gibi bir gürültü kopuverince kahraman Edmon'la Baba Perdriks ve garsonlar kapının önünden üçer, dörder adım geriye fırladılar.

Bu gürültü birkaç saniye sürdükten sonra kesildi. Edmon «Görmüyor musunuz cesareti» anlamına gelen bir jestle etrafa bir göz gezdirdikten sonra tabancayı tetiğe alıp dikkatle, ilerisini düşünerek kapıya yaklaşmağa başladı. Perdriks'le garsonlar birbiri arkası sıra kahramanın ardından gittiler. Kapıya doğru birkaç adım atar atmaz azıcık bir gürültü oluvermesiyle kahraman bundan ürkerek olduğu yerden bir adam boyu kadar yukarıya sıçradı. Bu hal sanki bir elektrik akımıyla birbirlerine bağlıymış gibi ardından gelenleri de etkiledi. Yani Baba Perdriks'le garsonlar hep birer kere ürküp sıçradılar. Bundan sonra Edmon, bulunduğu noktadan ileri adım atmaksızın yalnız boynunu kapıdan tarafa uzatıp içerisini büyük bir önemle dinledi. Ardındakiler de hep birden boyunlarını uzatıp kahramanın bu hareketini taklit ettiler.

Edmon bu dinlemeden sonra başını arkaya çevirip yardımcılarına bir işaret etti. Bu işaretin «Artık gürültü kesildi, arş bakalım» komutası olduğunu arkadakiler anlayıp boyunları ileriye doğru uzanmış ve gayet dikkatle içeriyi dinlemekte oldukları halde yavaş yavaş adım atarak harekete başladılar.

Mösyö Edmon gibi üstünde silâh taşıyan kimselerin hepsini gerçekten cesur adamlar sanmamalıdır. Daima yanında silâh bulundurmak cesarete tek işaret sayılamaz. Bazı kimseler vardır ki, silâhsız adım atmadıkları halde, azıcık bir patırdı olunca: kendilerine devamlı yük edindikleri silâhlarını kullanabilmeleri şöyle dursun, o aralık gözlerden kaybolmak için herkesten önce sokulacak bir delik aramak durumuna düşerler. Cesaretli kimseler yanlarında silâh bulunmadığı zamanda bile gere-

kirse ateşe saldırırlar.

Edmon bu sefer de kapının önüne kadar geldi. İçeriye giremeyeceği belli! Ama kapının önünde dimdik durup halka boy göstermek de cesaretten sayılmaz ya. Elbette bir şey yapmalı!

Bu sefer içeride gürültü falan büsbütün kesilmişti. Baba Perdriks bu sessizliği artık zavallı Todori'nin canavar pençesi altında işi bitmiş olduğuna hükmederek yavaşça Edmon'a dedi ki:

— Mösyö kahraman, bizim zavallı aşçının artık işi bitmiş olmalı. Baksanıza hiç sesi çıkmıyor.

— Dur, acele etme, şimdi anlaşılır.

Edmon yine ağzını kapıya yanaştırarak dedi ki

— Todori! Öldün mü? Yoksa hâlâ sağ mısın?

İçeriden aşçı bu soruya karşı bir şeyler mırıldandı ama ne dediği anlaşılamadı. Edmon bu mırıltıyı duyunca hemen arkasına dönüp büyük bir sevinçle dedi ki:

— Daha ölmemiş.

Perdriks de aynı sevinçle garsonlara dönüp:

— Daha ölmemiş! müjdesini verdi.

Garsonlar da halka «daha ölmemiş» sözünü tekrarladılar.

Bu «daha ölmemiş» sözü lokantada bulunan halk arasında ağızdan ağıza dolaşmakta olduğu sırada müşteriler içinde siyah redingotlu, uzunca ve kumral sakallı bir Frenk ayağa kalktı.

Bu saygı değer adam İstanbul'da bulunan Frenk okullarının birinde Tabii Tarih öğretmeniydi. Bu akşam şarabı alışık olduğundan çok fazla kaçırmış bulunduğundan, o aralık lokanta içinde meydana gelen bu canavar patırtısı herifin ispirto ile tabiiliği bozulmuş beynini fena halde etkilemişti. İşte bunun için içi içine sığmayarak ayağa kalkmıştı. Çevreye bir göz gezdirdikten sonra halka seslenerek dedi ki:

— Efendiler! Hanımlar!

Tabii Tarih öğretmeni şu seslenişiyle bütün bakışların kendine çevrildiğini görünce söze başladı:

— Deminden beri ortada bir canavar sözü dönüp dolaşıyor. Bu kanlı canavarın içeride aşçıyı paralamakta olduğu söyleniyor. Ancak, kimse düşünmüyor ki, canavara yırtıcılık iftirasında bulunmak, fenne aykırı bir söz söylemektir.

Şimdi gerçekten herkes dikkatli bakışlarını bu yeni orta-

ya çıkan tuhaflığa dikmişti. Hatta canavarı tepelemeğe hazır bulunan Mösyö Edmon bile biraz korkuyu zihninden çıkararak sarhoş Frengi büyük bir önemle dinlemeğe başlamıştı.

Frenk sözüne devamla diyordu ki :

— Canavar, «monstre» kelimesinin anlamını bilmediğiniz için işte böyle boş bir yere telâş ediyorsunuz. Canavar diye kuruntuların ve hayallerin gerçeğe üstün geldiği zamanlarda her zaman işitilmedik tuhaflıklar, hikâyeler dinlemeğe istekli olan ahaliyi eğlendirmek ve daha doğrusu bir isteğe hizmet ettirmek için eski zaman ozanlarının hayallerinde doğmuş olan birtakım acayip biçimli, aslında olmayan hayvanlara denir. Fen dilinde ise canavar diye doğduğu zaman yapılarında ve organlarında bir eksik ya da fazla görülen insan veya hayvanlara denir. Bazı hayvanlar analarından başsız, tek gözlü veya iki vücut birbirine yapışmış ve daha başka biçimde tabiatın genel yaratışa özgü olan yasalarından tamamıyle ya da bir parça bozulmuş oldukları halde doğarlar. Yaşadığımız yüzyılın başlarına kadar bu bozulmaya bir tabiat harikası gözüyle bakılmışsa da sonraları Fransa'da Geoffroy Saint - Hilaire, Sersi Breşe, Almanya'da Mikel Tiedmann gibi fen ötoritelerinin bu konu üzerinde yaptıkları incelemeler sonunda bu bozulmanın da birtakım tabiat yasalarına uyduğu anlaşılmıştır. Fizyolojinin böyle bozuk, değişik organlı doğan hayvanları inceleyen bölümüne «Teratologi» denilir ki, bu yukarıda adlarını saymış olduğumuz saygı değer kişiler tarafından kurulmuştur. Zaten...

Tabii Tarih öğretmeninin sözünü tamamlamasına vakit kalmadan içinde canavar bulunan kapı birdenbire açılıp da önde Drol, arkada elinde koca bir sopa, aşçı Todori dışarı fırlamazlar mı?!.

Kapının yanında duran kahraman Edmon birdenbire neye uğradığını bilemeyerek vücuduna yapışan titremenin şiddetli etkisiyle elinde tutmakta olduğu tabancanın tetiğini farkında olmadan oynatınca, tabanca o anda ateş alıp korkunç bir patlayışla birlikte şangır şungur salonun ortasında asılı bulunan lambayı aşağıya indirmesin mi?!.

Vay halktaki telâş! Vay kadınlardaki çığlık! Herkeste so-

kak kapısına bir hücum ki, kıyamet!

Bir anda o kadar kişinin bir kapıdan çıkması mümkün olur mu? Kapının önüne sıkışıp bir an önce dışarıya can atmak için gösterdikleri aceleden kalabalığın birçoğu birbirlerini çiğnedikleri gibi birtakımı da sokağa bakan pencerelerin camlarını kırıp demir parmaklıklardan geçebilmek için boş yere başlarını dışarıya çıkarmağa çalışmaktaydılar.

Kapıya, pencereye yanaşamayan zavallılarsa masa dibi, iskemle altı gibi yerlere sokulup tehlikeye karşı kendilerine bir siper bulmak için can atmaktaydılar.

Mösyö Edmon'un karısı çoktan bir yana düşüp bayılmıştı. Fakat herkes kendi canının kaygısına düşmüş bulunduğundan, Madam Edmon'un bayıldığına dikkat bile eden yoktu.

Halkı bu telâşa düşüren nedenlerin birincisi ne çeşit hayvan olduğu bilinemeyen canavarın dışarıya uğramış bulunması, ikincisi bunu öldürmek için boşaltılacak silâhlardan herkes kendini sakınmak kaygısına düşmeleri düşüncesiydi.

Lokantadan dışarıya can atmak mutluluğuna erişenler canavarın biçimini ve görünüşünü birbirlerine soruyorlardı. Görenler görmeyenlere bu garip canavarın başı kırmızı, vücudu kara olduğunu büyük bir heyecanla anlatıyorlar ve hele büyüklüğü artırmaya çıkarılıp herkes büyülte büyülte o küçük Drol hemen mandaya yaklaştırılmıştı.

6

ZARAR VE ZİYAN ÖDEME

Lokantada meydana gelen üzüntülü olayın sonucu olarak edilen gürültüler, feryatlar yakın mahallelerden işitilerek lokanta tutuştu sanılarak dışarıdan birtakım halk kapının önüne yığıldılar.

Dışarıdaki halk içeriden çıkanlara lokantanın neresinden tutuşmuş olduğuna dair birçok sorular sormağa kalkışıyorlarsa da «Biz de iyi görmedik ama, başı kırmızı, vücudu kara ve büyüklüğü manda kadarmış» sözünden başka bir karşılık alabilmeleri kabil olmuyordu.

Olayın aslını anlayamadıkça halktaki merak da büyüyor ve herkesin merakı büyüdükçe kalabalık da artıyordu.

Her nerede böyle bir olay meydana gelirse oraya yığılan halk arasında hemen ona dair beş-on türlü yanlış söylentiler ortaya çıkar. Buna sebepse herkesin olayın asıl çıkışına dair işitebildiği sözleri kendisinin güzelce dallandırıp budaklandırarak gücüne göre bir söyleyişle başkalarına satmasıdır.

Bu gece de lokanta olayı üzerine söylentiler, olayı şişirmeler çoğaldı.

Baba Perdriks'in mutfağından başı kırmızı, vücudu kara, iri yapılı, korkunç görünüşlü bir canavar çıkarak aşçıyı paraladıktan sonra yemek salonundaki müşterilerden birkaçını yaraladığı ve soluğundaki şiddetten salonun lambaları söndüğü söylentileri ortada dolaşmağa başladı. Söylentiler dehşet kazandıkça halkın işin iç yüzünü anlama merakı da artıyordu.

Lokantanın kapısı önündeki gürültüyü asıl şimdi görmeli! Çünkü çıkandan çok içeriye giren var. «Ay, korkmadan nasıl içeriye giriyorlar?» derseniz halktaki bu cesarete ben sizden çok şaşmaktayım.

Bir yangın yerine gitmişseniz görmüşsünüzdür ki, yangın yerinin etrafı askerler, zaptiyelerle kuşatılmış olsa, oradaki halk aldırış etmeden ateşin ta göbeğine sokulmaktan çekinmezler. Hep bu tehlikeye meydan okuyuş ne içindir? Bir yapı nasıl yanıyormuş, onu seyretmek için değil mi? Ayrıca bir kira beygirini kara astardan bir kılıf içine geçirdikten sonra, «İçeride görülmedik bir fil var!» diye bağıran herifin şu uydurmasını kırk paraya seyreden halk bu gece soluğu ile lambaları söndüren kırmızı başlı canavarı bedava olarak doya doya görmeden hiç oradan çekilir mi?

Lokantanın içi artık kalabalığı almaz bir dereceyi buldu.

Özel kabinelerinde muhabbetlerindeki şiddeti birbirlerine tam anlamıyle ispat etmiş bulunan Şöhret'le Madam Potiş salonda çıkan bu gürültüden birdenbire şaşırdılar. Bu şamatayı anlamak üzere en önce Şöhret kendini dışarıya attı. Fakat salonun içine bir göz gezdirir gezdirmez. Balear adalarından başka dünyanın hiç bir yanında yetişmeyen değerli Drol'un önü önlüklü, başı aşçı takkeli, iri bir herifin sopaları altında hemen can vermek üzere bulunduğunu görünce aklı başından gitti. Oradaki kalabalık asla gözüne görünmeden yolu üzerinde

bulunan kimselerin kimini devirip kimini çiğneyerek gücü yetebildiği kadar bir hızla koşup Aşçı Todori'nin gırtlağına yapıştı.

Todori'nin Drol'un şiddetlice dişlemiş olduğu elinden kanlar akmaktaydı. Bundan dolayı aşçının öfkesi son dereceyi bulmuşken bir de bilmediği bir kimsenin gelip boğazına sarılması herifi büsbütün öfkelendirdi. O da olanca gücüyle hemen düşmanının gırtlağına el atmıştı.

Madam Potiş, bu kalabalık ve gürültünün neden çıkmış olduğunu anlamağa meydan olmadan kalabalığın içine saldıran Şöhret'in aşçı kıyafetli bir herifle boğaz boğaza gelmiş olduklarını görünce büsbütün şaşırdı. Şimdi şu hale karşı nasıl bir harekette bulunmak gerekeceğini zihninde tasarlamakta ve hem de etrafına göz gezdirmekteyken sanki gözü kalabalığın arasında korkunç bir şeye rastlamış gibi hemen yerini değiştirerek kendini gizlemek kaygısına düştü. Fakat Madam Potiş'in bu telâşı boşunaydı. Çünkü o anda iri yapılı kırmızı yüzlü, kılıksız bir herif halkı yarmak için olanca çaba ve gücünü harcayarak Madam Potiş'e yanaştı. Kulağına eğilerek alaycı bir davranışla :

— Güzel Fanyol, niçin kendinizi benden gizlemeğe çalışıyorsunuz? Hiç insan mirasyedi bir Osmanlıya çatar da eski dostlarını unutur mu?

Madam Potiş kendine Fanyol adıyla seslenen bu herifin sözlerini dinlememek isteyerek kalabalığın içine sokulup savuşmağa davrandı. Ama herif derhal kolundan yakalayıp sesindeki alaycı tonu artırarak :

— Nafile kaçmayınız! Zira bu gece elimden kurtulmanıza imkân yoktur.

Madam Potiş yine karşılık vermeyip kolunu herifin elinden kurtarmağa uğraşıyordu.

Fakat herif, Madamın direnişine anlamlı bir gülümsemeyle karşılık verdikten sonra koluna asılıp sürüklemek derecesinde bir şiddetle kalabalığı açarak Potiş'i lokantadan dışarıya çekip götürdü. Ortadaki harıltıdan buna dikkat eden bile olmadı.

Şöhret de Todori ile boğuşmakta devam ettiğinden metresinin uğradığı şu felâketten tabiî haber alamadı.

Şöhret'in boğuşması da çok sürmedi. Çünkü aşçı bunu

birkaç kere tartakladıktan sonra altına alıp diziyle göğsüne basarak suratına doğru sille, yumruk demeyip veriştirmeğe başlayınca Şöhret, kendi gücünün aşçıya üstün gelmeğe yetmeyeceğini anladı. İşi yaygaraya çevirerek:

— Yahu! Biraz da buraya bakın. Adam öldürüyorlar! haykırışlarıyla halktan yardım istemeğe girişti.

Zaten gürültünün neden çıktığını bilmeyen halk, bir köşede boğuşan aşçı ile Şöhret'i görememekteyken bu sefer Şöhret'in çığlıkları bazı kimselerin meraklı bakışlarını o yana çekti.

Gerçekten hemen koşup Şöhret'i aşçının altından aldılar. Ama Todori Şık'ı o kadar hırpalamıştı ki, zavallı âdeta insan kılığından çıkıp başka bir görünüş almıştı. Yüz, göz şişip tırmık içinde kalmış, ceketi birkaç yerinden yırtılmış, bütün düğmeleri dökülmüş...

Düşmanının elinden yakayı kurtarınca Şık'ın ilk işi etrafına bakınıp değerli Drol'u aramak oldu.

Bu aralık birtakım halk Drol'u ortalarına almışlar «Kırmızı başlı canavar işte bu olmalı diye büyük bir dikkatle köpeği gözden geçiriyorlardı.

Todori'den yediği sopaların şiddetinden zavallı hayvanın her bir organı soğuk bir suya girip çıkmış gibi başka başka titremekteydi. Kalabalıktan bir kimse kendine doğru bastonunu uzatacak olsa yine kendini dövecekler sanıp başını iki ön ayaklarının ve kuyruğunu iki kıç bacaklarının arasına sıkıştırıp yerlere sürtünerek hazin hazin, kısık kısık, acıklı, yalvaran seslerle orada bulunanları kendine acındırmağa çalışıyordu. Kısası, Beyi köpeğinden, köpeği Beyinden daha çok acınmağa değer bir hale gelmişlerdi.

Şöhret, Drol'un küçük küçük ulumaları, inlemeleri yüzünden gidip köpeğini buldu. Hemen kordonunu eline aldı. Köpeğin etrafını kuşatan halk için seyir birken şimdi ikileşti.

Drol titrer! Şöhret titrer! Drol uluması, Şöhret ise hal diliyle halka karşı «İşte bizi seyrettiniz. Artık bırakınız da gidelim» demek istedikleri anlaşılıyordu.

Şöhret köpeğini bulmuştu. Ama şimdi gözleriyle kalabalığın arasında metresini araştırıyordu. Metresi oralardaysa gelip kendilerini bulması için hazin bir sesle dedi ki

O ma bien-aimée Potiche! Ou es-tu perdue?
Viens nous délivrer de cet abominable état!

yani «Ey sevgili Potiş'im! Nereye kayboldun? Gel, bizi bu korkunç durumdan kurtar.»

Şöhret'in bu yalvaran sesi çevreden birkaç kahkahayı davet etmekten başka bir işe yaramadı.

Metresi tarafından bir karşılık gelmediğini görünce Şık, kendi durumunun gittikçe kötüleşmekte bulunduğunu anladı. Belki işitmemiştir düşüncesiyle birkaç kere daha çağırdı. Ama sevgili Potiş'ten bir eser yoktu vesselâm!

Bu kadar felâkete sahne olmuş bulunan şu lokantada uzun uzadıya kalması kendini yeniden yeniye birtakım belâlara daha sokacağı belliydi. «Bari şu uğursuz yerden bir ayak önce kendimi dışarıya atayım» dedi. Çevresindeki insandan meydana gelmiş halkayı yarıp kapıya doğru yürüdü. Sokağa çıkacağı sırada lokanta sahibi Baba Perdriks, yanında iki polis olduğu halde Şık'ı kolundan çekti. Dışarıya çıkmasına engel olarak dedi ki

— Beyefendi! Nereye gidiyorsunuz? Durunuz bakalım. Asıl davanın büyüğü bundan sonra görülecek. Bu geceki uğradığım zararın ödenmesini ben kimden isteyeceğim?

Baba Perdriks'in şu sözleri üzerine Şık'ın yüzü gerçekten acınmağa değer bir hal almıştı. Şöhret, gözlerinin Perdriks'in gözleri içine dikmiş olduğu halde yüzünde ağlamakla gülmek arasında garip bir titreme belirdi. Susuyordu. Ama bu susuşu «Hain herif! Şu halime bir bak da ondan sonra benden zarar ve ziyan iste» cümlesini pek açık bir surette anlatıyordu.

Ya Baba Perdriks'in haline kim acısın? Canavar patırtısının yaptığı ziyan, lokanta içine şöyle bir göz gezdirilse, on beş yirmi liradan aşağı hesaplanamazdı.

Perdriks ağlar gibi bir yüzle polislere dedi ki

— Etrafınıza bir kere insafla bakınız da zararımı ölçünüz. İşte görüyorsunuz ya! Koskoca beş liralık bir lamba hiç bir işe yaramayacak hale gelmiş. Bakınız, karşıda bir de büyük ayna çatlamış Ayaklarınızın altında çiğnemekte olduğunuz tabak, bardak kırıntıları da size caba...

Şöhret, Baba Perdriks'ten daha acıklı bir davranışla dedi ki

— Polis efendiler! Lokantadaki zararı hesaplamak için etrafa gezdireceğiniz insaflı bakışları biraz da bana çeviriniz. Üstümün, başımın paralandığından vaz geçtim, şu yüzümün insan yüzüne benzer bir yanı kalmadı. Ya ben bunları kimden dava edeceğim?

Baba Perdriks polislere söz söylemeğe vakit bırakmaksızın dedi ki:

— Kordonunu elinizde tutmakta olduğunuz o uğursuz köpekten dava ediniz.

Şöhret, bulunduğu acıklı hali unutarak ve lokantacının şu sözüne karşı hemen bir kahkaha salıverdi ve dedi ki:

— Kim uğursuz? Bu köpek mi? Şu değerli köpeğin ne cins bir hayvan olduğundan acaba haberiniz var mı?

— Ben lokantacıyım Beyefendi! Köpek tüccarı, it çobanı değilim ki, köpeğinizin cinsini nicelemeğe kalkışayım. Bununla birlikte bunu inceleme zahmetine de gerek yoktur sanırım. Çünkü kendisi ne cins köpeklerden bulunduğunu kimseye bu konuda söz bırakmayacak bir açıklıkla bu gece meydana koydu.

— Evet! Siz köpek tüccarı değil, lokantacısınız. Etin kıvırcığından anlarsınız da köpeğin Karlin cinsinden anlayamazsınız. Fazla olarak bir de bu bilgisizliğinizi birtakım boş laflarla örtmeğe kalkışıyorsunuz. Şimdi şu kordonundan tutmakta olduğum hayvanın Balear adalarından alınmış, altmış-yetmiş, hatta meraklısı için iki yüz lira değerinde eşsiz bir köpek olduğunu tanıyabilmiş olsaydınız elbette bu paha biçilmez hayvanın bir tarafı kırılıp kırılmadığını anlamadan on, on beş liralık bir önemsiz zararınızı istemekten utanırdınız. Perdriks cenapları! Şunu iyi biliniz ki, karşınızda duran köpek dünya üzerinde bulunan köpeklerin en soylusudur. O sizin gibi dar görüşlü kimseler için zayıf bir köpek görünürse de gerçekte altın kararmış da köpek görünüşünde canlanmış kadar değere sahiptir. Ben Drol'u hakkıyle anlatamadım. Potiş! Sevgilim neredesin? Gel de Şöhret'ini, Drol'unu gör! Birtakım değersiz kişiler karşısında maskara olup kaldılar.

Şöhret bu sözleri sarhoşluktan dili dolaşarak ve ağzını yayarak söylemişti. Polisler bu sarhoşu uzun süre söyletmenin çevresini kuşatan dinleyicileri eğlendirmekten başka bir şeye yaramayacağını anlayarak Perdriks'e dediler ki:

— Hadi ikinizi de Merkez'e götürelim de orada halinizi anlatın. Çünkü bu sarhoşun ağzından çıkan sözleri kulakları işitmiyor.

Şöhret :

— Polis efendiler! O sarhoş sözünü sizlere geri verdikten sonra derim ki, ben Merkez'e falan gitmem. Üstümde on lira kadar para var. Onu Baba Perdriks'e vereyim. Bununla yetinsin. Ama işte şu bizi dinleyen halk şahit olsun ki, ben sabah Drol'u doktora göstererek iyice muayene ettireceğim. Elbette nazik vücudunun bazı yerleri aşçıdan yediği sopaların etkisiyle berelenmiştir. Böyle antika bir hayvanı dövmeğe cesaretle bereler içinde bırakan bir anlayışsız kişi hakkında kanun, adalet ne ceza verirse onu isteyeceğim. Bu vereceğim on liranın iki, üç katını lokantacıdan alacağım.

Her bir sözü yaradılışındaki hafifliği açık bir delil olan bu sarhoş herifle boşuna uğraşmaktansa, Baba Perdriks şu on liraya razı olarak işi uzatmamağa karar verdi.

Şöhret'ten on lirayı aldılar. Lokantada meydana gelen karışıklıktan dolayı kalabalık içinden Şık'a karşı başka bir davacı çıkmadığından, bu ödemeden sonra Şöhret Bey, Drol'un kordonunu çekerek lokantadan çıktı.

7

BİR BELÂ DAHA

Şık, parasının tümü olan on lirayı verip lokantadan çıkınca büyük bir üzüntüye kapıldı. Bereket versin ki, Baba Perdriks'e karşı Drol'dan dolayı açacağı dayak davasında bu gece verdiği paranın üç, dört katını alacağı hakkında içinde tam bir inanç bulunduğundan, bununla avunup üzüntüsünü biraz yenebiliyordu.

Şık bütün ceplerini iyice yokladı. Üzerinde on beş kuruş kadar bozuk para buldu. Ve buna pek memnun oldu. Çünkü kendisini **Badaud** denilen birtakım işsiz güçsüz aylaklar izlemekte, yani arkasından bir alay insan gelmekte, sokak köpekleri ise Drol'a saldırmak için ulumalara başlamakta oldukla-

rından Şık'ın gideceği yere kadar mutlaka bir arabayla gitmesi zorunluğu vardı.

Ama Şık, arabaya bindikten sonra nereye gidecekti? Şöhret bunun için pek az bir süre düşündü. Hemen meseleyi çözümledi. Zihninden dedi ki: «Nereye gideceğimi düşünmek de bir delilik değil midir? Sevgili Potiş'imin evi varken ben nereye giderim? Gerçi Potiş lokantadan kayboldu. Ama nereye gittiği bellidir. Mutlaka Drol'la benim yediğim dayakları seyretmeğe yüreği dayanamadığı için savuşmuştur. Eve kadar giderek dönüşümüzde muhtaç bulunduğumuz dinlenme imkânını hazırlamaktadır. Ah sevgilim! Birbirimize tek kelime söylemediğimiz halde işte ben böyle senin zihninde verdiğin kararlarını sanki senin gönlünden benim kalbime bir manevi akım varmış gibi anlayıveririm!

Şık bu yolda hayaller kurarak yoluna devam etmekteyken bir boş arabaya rastladı. Pangaltı'ya kadar pazarlıktan sonra Drol'la beraber içine girdiler.

Bir çeyrek sonra araba gösterilen sokakta durdu. Şık, arabacıya hakkını vererek arabadan indi. Doğru Potiş'in evi önüne giderek kapının tokmağını bir kere şiddetle vurdu. Gereken bir süre bekledi. İçeriden ses yok. İki kere daha vurdu. Yine hiç bir ses yok. Dört - beş dakika kadar daha durduktan sonra tokmağı beş - altı kere çok hızlı vurdu. Çünkü daha vakit ev halkının uykuya yatmış olacakları kadar geç olmadığından bu gecikme Şık'ın haklı olarak canını sıkmıştı.

Bu sefer içerden bir kocakarı sesi çok öfkeyle koparak:

— Elin kırılsın, gece haydudu!

— Pardon Madam. Ben gece haydudu değilim. Şatıroğlu Şöhret Beyim.

— Katıroğlu ol istersen Eşekoğlu ol. Beni gece rahatsız etmeğe ne hakkın var?

— Biraz lütfediniz de beni dinleyiniz Madam.

— İşte bu dördüncü defadır ki, tatlı uykudan uyanıyorum. Kendini dinletmek için gece uykudan adam kaldırmak... Bu ne terbiyesizlik!

— Vakit daha o kadar geç değil. Halk akşam yemeğine yeni çıktı. Hem ben birinci defa olarak geliyorum. Madam. o sizi rahatsız edenler başkaları olmalı. Ben Şatıroğlu'yum. Şatıroğlu...

— Âlem deli olmuş da akşam yemeğini gece yarısı yiyorsa bana ne? Katıroğlu isen git, atalarınla başka yerde öğün!

— Merhamet edin, lütfen öfkenizi yatıştırın, size bir lakırdı söyleyeceğim.

— Bu uyku sersemliğiyle yarım lakırdı bile dinlemeğe vaktim yok. Ben evimin bir odasını kiraya verdimse uykumu da beraber kiralamadım ya!

— Of Madam, ne söyleyeceğimi şaşırdım... Şey... Madam Potiş evde mi?

— Sen şimdi şaşırmamışsın, zaten şaşkınmışsın. Hiç öyle karılar gece evde durur mu? Onların alışverişi gece olduğunu bilmez misin?

— Demek Madam Potiş şimdi evde yok, öyle mi?

— Kaç kere söyleyim? Yok dedik a. Panayıra gitmiştir.

— Acaba kime gitti?

— Kim geceliğini fazla verdiyse ona gitmiştir.

— Akşamdan benimle beraberdi.

— Hâlâ söyleyeceğin o lakırdı bitmedi mi? Haydi, artık defol. İşte ben yatmağa gidiyorum. Eğer bir daha elini tokmağa uzatıp da beni rahatsız edersen iyice bil ki, seni fena yaparım.

Kocakarının bu korkutmasından sonra Şık, kapının önünde put gibi donup kaldı. Ne yapacağını şaşırmıştı. Şimdi geceyi nerede geçirmeli? Şık bu kadar zarara uğradığı halde bir geceyi tamamıyle metresiyle geçirmesin! Annesinin küpelerini çalmak gibi bir hırsızlığı yapmaktan eline ne geçti? Bu kadar süre özlemini çektiği ve onun için her bir fedakârlığı göze aldığı sevgili Potiş'i bu gece acaba kimlerle arkadaşlık ediyor? Aşifte kısmı gece evde durmazmış. Hem de geceliğini kim fazla verirse ona gidermiş. Kocakarının bu sözleri Şık'a ne kadar acı geliyordu. Zira onun gözünde Madam Potiş'e aşifteliği kondurmak dünyanın en büyük günahlarındandı.

Bu yürek yakıcı hallerin hepsi bir yana dursun, ama Şık bu geceyi nerede geçirecek? Otelde kalacak kadar yanında para yok. Gerçi Karaköy köprüsü gece Haliç'e girecek gemilere yol vermek için daha açılmamış olduğundan Istanbul'a kadar geri dönmek mümkünse de Köprüden geçebilecek kadar cesareti olabilse de Istanbul sokaklarından geçmek babayiğitliğini nasıl gösterecek?

Şık yalnız başına olsa neyse ne! Yanında bir de emanet

köpek var ki, dört kere anasının küpelerini çalmış olsa değerini ödemek kabil değil. Ya bu gece köpek, sokaklardaki soysuz köpeklerin saldırılarına uğrarsa?

Şık düşündü. Düşündükçe bulunduğu durumun korkunçluğu gözünde büyüdü. Beş-on dakika kadar sokağın enine boyuna gezindi. Sonunda belki kendisini acır da bu gece içeriye alır umuduyla kocakarının kapısını bir daha çalıp yalvarmağa karar verdi. Fakat bu kararın arkasından kocakarının «Tokmağa bir daha el uzatırsan seni fena yaparım!» sözleri aklına geldi.

Bunun için kapıyı çalmak hususunda bir süre kararsız kaldı. Sonra yine kendi kendine dedi ki : «Kocakarının bana karşı yapabileceği kötülük ne olabilir? Bu kötülük ne kadar büyük olsa bu gece açıkta kalmaktan daha korkunç olamaz ya!»

Şık olanca cesaretini toplayarak kapıya yanaştı. Epeyce şiddetli bir yürek çarpıntısıyla tokmağı vurdu. Beş dakika kadar bekledi. İçeriden hiç bir ses işitilmedi. Kendi kendine dedi ki «Acaba karı uyudu mu? Ne tavuk yaradılışlı cadı! Ne de Allah'ın belâsı...»

Öncekinden daha büyük bir çırpıntıyla ikinci defa tokmağı vurdu.

Bu sefer içeriden yine kocakarı sesi, fakat sesin perdesi ilkinden pek fazla artmış olarak :

— Allak belânı versin yapışkan herif!

— Ah Madam, insaf... Sokakta kaldım. Gidecek yerim yok.

— Burasını gece sokakta kalan serserilere mahsus barınaktır diye sana kim söyledi?

— Madam, hiç merhametiniz yok mu? Üstümde ne kadar para varsa aldılar.

— Burası Zabıta Merkezi değil. Derdini git de oraya anlat.

— Demek bu gece kulunuzu içeriye almayacaksınız?

— Ay! Bu herif söz anlamıyor. Dur, ben senin anlayabileceğin bir dille konuşmasını da bilirim.

Şatıroğlu kendisinin bundan daha kolaylıkla anlayabileceği dilin acaba hangi dil olacağını düşünürken yukarıdan evin penceresi açıldı. Tepesinden aşağıya bir şeyler boşaltıldı...

Akşamdan beri uğradığı felâketlerin üstüne bu gece şansının şu yolda bir iltifatına daha uğradığından dolayı Şık şaşırdı, kaldı.

Kocakarı son karşılığını şu yolda verdikten sonra pence-

reyi kapayıp çekildi. Şöhret, başından ayaklarına kadar giydiği şeyin ne olduğunu daha iyice fark edememişse de bunun ağzına, burnuna dolarak kendini aksırtmağa başlamasından ve hele gözlerini açtırmaz bir hale koymasından toz halinde kuru bir madde olduğunu anlamıştı.

Şık, kendini yoklamak için biraz ileride yanan gazın ışığı altına gitti. Bir de üstüne başına baktı ki, ne görsün? Asıl şimdi insan kılığından çıkmış. Üst, baş baştan başa siyahlara boyanmış. Hem de nasıl? En usta bir boyacı eline düşmüş olsa o kadar az bir zamanda bu derece kuzgunileşmesi mümkün olamaz.

Şöhret Beyefendi kendini böyle tepeden tırnağa kadar karaya boyayan maddeyi eliyle inceledi. Kokladı. İnceleme sonucu olarak anladı ki başından aşağıya bir çuval kömür tozu boşaltılmış. Daha önce gecelemek için bir birahaneye falan gitmek mümkündü. Ama şimdi buna da imkân kalmadı. Çünkü o maskara kılıkla ben insanım diye kimin karşısına çıkabilir? O ne merhametsiz kocakarıymış ki, bir çuval kömür sağanağının altında kalacak zavallı kimsenin sonradan alacağı hali asla aklına getirmemiş?

Bu sefer gerçekten zavallı denmeğe lâyık olan Şık, mendilini çıkarıp yüzünü sildi. O hali aldıktan sonra öyle silinip silkinmeyle eğer temizlenmek değil a, Şöhret'i boğadaya koysalar adama döneceği şüpheliydi.

Şatıroğlu, Madam Potiş'in evine doğru öfkeyle karışık bir son bakış fırlattıktan sonra nereye gideceğini kendi de bilemediği halde Pangaltı caddesinden Taksim'e doğru Drol'un kordonundan çekerek yürümeğe başladı.

Her sokak başından bir büyük havlamayla karşılana karşılana Taksim'e kadar geldi. Çeşmede güzelce yüzünü yıkadı. Çevresine bakındı. Biraz oturup da dinlenmek ve bu geceyi nerede ve nasıl geçireceğini düşünmek için karanlık bir yer arıyordu. Nihayet gözüne bir dükkân ilişti. Yarısı bakkal, yarısı meyhane olan bu dükkânın kapısı önünde birkaç boş iskemle duruyordu. Oraya gidip gelen akşamcılar zaten dağılmış olduğundan içeride bakkalla çırağından başka kimse yoktu.

Şöhret gidip bu dükkânın önündeki iskemlelerin birini kenara, karanlığa doğru çekerek oturdu. Karanlıkta kılığı kıyafeti iyice seçilmiyordu. Garsonu çağırdı. Bir konyak ısmarladı. Bir

eliyle Drol'un kordonunu sımsıkı tutuyor, ötekini de şakağına dayayarak derin derin düşünüyordu. Fakat böyle sekiz cebinde beş kuruşu bulunmayan bir adamın gece yarısından sonra derin derin düşünmesi ne para eder? Düşünüyor, düşünüyor da geceyi geçirmek için Beyoğlu sokaklarında sabaha kadar piyasa etmekten başka aklına bir çare gelmiyordu.

Bu gece uğradığı felâketlerden Şık'ı en çok üzüntüye düşüreni metresi Madam Potiş'in kayboluşuyla tatlı uykudan uyandırmış olduğu kocakarının kendisine etmiş olduğu son kömür tozu hakareti oldu. Bunları düşündükçe öfkesinden iskemlesinin üzerinde kalkıp kalkıp oturuyordu.

Şöhret en derin düşüncelere dalmış bulunduğu sırada dükkâna fesli bir adam girdi. Girerken de dışarıda bir süre durup Şöhret'i gözden geçirmişti. Ama Şık bunun asla farkında olmadı.

Bu adam içeride bir süre kaldı. İki şişe konyak aldıktan sonra dışarıya çıktı. Yine durup Şöhret'e doğru dikkatlice baktı. Ve bu bakıştan sonra Şık'a yaklaştı. Yakından da güzelce inceledikten sonra telâşla dedi ki :

— Vay Şatıroğlu'm! Bu vakitler tek başına burada ne geziyorsun?

Şöhret Bey birdenbire kendine seslenen adamın kim olduğunu tanıyamadı. Ve ne karşılık vereceğini de şaşırarak dedi ki

— Tek başıma mıyım ya? Görmüyor musunuz, yanımda bir köpeğim var.

— Köpeğinizi gördüm. Ama bunu size arkadaş sayacak değiliz ya. Yine her halde yalnızsınız demektir.

Şöhret bu sefer kendisiyle konuşan adamın kim olduğunu tanıdı. Bunun üzerine davranışında bir telâş meydana gelerek dedi ki :

— Maşuk Beyefendi, affedersiniz, sizi şimdi tanıyabildim.

— Evet, birdenbire tanıyamamış olduğunuzu anladım. Çünkü pek dalgındınız. Yine ne var? Bir felâkete mi uğradınız? Sizi karanlıkta pek iyi göremiyorum ama üstünüz başınız karalı beyazlı tuhaf bir hal almış gibi görünüyor.

Şöhret, derin bir ah çektikten sonra :

— Artık kardeşim, başıma gelenleri hiç sorma. Bu gece o kadar garip felâketlere uğradım ki, sana anlatmış olsam doğ-

ruluğuna inanmayacağından eminim.

— Doğruluğuna inanılmayacak kadar garip olan felâketler neymiş bakalım?

— Ah, uzun, kardeşim uzun...

— Uzunsa dinlemeğe vaktim yok. Çünkü arkadaşlar evde konyak bekliyorlar. Haydi istersen sen de beraber gel. Bize gidelim. Hikâyeni orada anlat.

Şöhret Bey bu çağrıdan son derece memnun oldu. Ve bu memnunluğun çokluğundan kendine bir şaşkınlık gelerek sanki Maşuk Beyin bu çağrısını iyice anlayamamış gibi bir davranışla dedi ki :

— Size mi gidelim diyorsun?

— Evet öyle diyorum. Ama bir engelin varsa o başka.

— Hiç bir engelim yok. Teklifinizi büyük bir memnunlukla kabul ederim.

— Öyleyse haydi, arkadaşları bekletmeyelim.

Şöhret Bey bu karşılık üzerine hemen kalktı. Maşuk Beyle birlikte yürümeğe başladı. Şık bu mutlu rastlaşmadan son derece memnun olmuşsa da Madam Potiş'in bu geceki kayboluşu kendisini pek çok etkilemiş olduğundan yolda dalgın bulunuyor, arkadaşı Maşuk'un her sözüne doğru doğru karşılık bulup veremiyordu.

Bir çeyrek kadar yol gittiler. Sonunda büyücek bir evin kapısı önünde durdular. Maşuk Bey çıngırağı çekti. Hemen o anda kapı açıldı. Evden içeriye girdiler.

8

BİR ŞIK DAHA

Ev sahibiyle konuğun yukarı çıktıklarını haber vermezden önce Maşuk Beyle arkadaşlarının kimler olduklarını tanıyalım :

Maşuk Bey yaşça Şöhret akranı, esmer, orta boylu, iri kemikli, ağzı burnu ufak, kaşı gözü kara, dikkat çekecek kadar güzel değilse de sevimli bir delikanlıdır.

Aralarında yaşça olan yakınlıktan başka Maşuk'un gerek ahlâk ve gerek akıl bakımından Şöhret'e benzer hiç bir yanı

yoktu. Birbirlerini tanımaları ise Maşuk Beyin Şöhret'in mahallesinde bir halası bulunmasından, çocukluktan beri oraya sıkça sıkça gitmesinden ileri gelmiştir. Maşuk Bey Şöhret'te görmekte olduğu insanlığa yakışmayacak birçok uygunsuz hallerden dolayı kendine uzun uzadıya öğütler vermişse de arkadaşının lakırdı dinler kafada bir adam olmadığını sonunda anlamıştır.

Maşuk Bey bin beş yüz kuruş maaşla (...) dairesinde çalışır. Ancak, olanca geliri bundan ibaret değildir. Aklı, bilgisi, zekâsı sayesinde birkaç yerden aylığının bir katını daha kazanmaktadır.

Bu akıl, zekâ ve bilgi sözlerinden Osmanlı edebiyatından birkaç parlak parçayı belleyip bunları göstermek için fırsat gözleyen kimselerden sanılmasın.

Maşuk, İçişleri'nden Adliye'ye yazılacak tezkerenin başlangıcıyle sonunu kalemlerdeki (bürolardaki) usulüne göre nasıl yazılacağını ezber edip ortasını da o müsveddenin ilgili olduğu battallardan (dosyalardan) çıkarıp yazmak yolunu öğrenmekten ibaret dar sınırlı bir görevde çalışan kâtiplerden değildir.

Zamanımızda akıl, seziş ve bilgi sahiplerinin bir ikinci türlüsü daha var ki, onlar da Arapça bazı kurallar belleyip Farsça eskisi birkaç edebî eser ezberleyerek günün edebiyatında kendilerini söz sahibi sanan, üst perdeden atıp tutanlardandır.

Bunlar şairce yaratılışları ve ince zevkleri dışında başka bir ilerleme yolu kabul etmezler.

Ne çare ki, zaman yenileşiyor. Bugün ünü Osmanlı memleketlerini tutmuş bulunan bir büyük edibin bundan yirmi - yirmi beş yıl önce karalamış olduğu :

Âşıkım niran esir-i sûz-i tâbımdır benim
Sahn-i mahşer lerzenak-i ıstırabımdır benim

yolundaki şiirlerini bu zamanın on sekiz yaşındaki bir yeni yetişen genci beğenmiyor. Çünkü nurları yakıcı gücüne esir eden kimsenin, gece etrafını görebilmek için otuz paralık bir Arap mumuna muhtaç olduğunu biliyor.

İşte bu bilişi gösteriyor ki, bu çocuk o edibin yaşına gelirse fikir bakımından ilerleyişi büsbütün başka olacaktır.

Zamanın bilgiçlerinin bir başka çeşidi daha var. Bunlar

da alfabeden başlayıp Fransızcası bu gece Konkordiya sahnesi üzerinde Matmazel Albert'in söyleyeceği şarkıyı Far dö Bosfor gazetesinde okuyup anlayacak bir dereceyi buldu mu, hemen ceketinin yan cebine, başlığı dışarıda bir yabancı gazetesi koyup «Dostum» sözünü «Mon ami», «Vakitler hayır olsun» cümlesini «Bon jur» olarak söylemeğe koyulanlardır.

Bizim Maşuk şu sayıp döktüğümüz kimselerden değildir. Maşuk aşk ve ilginin de Şatıroğlu gibi Şık'lara özgü olanını beğenenlerden değildir. Kendisiyle birleşmek isteyen kaç erkek olursa hepsiyle de düşüp kalkmaktan çekinmeyen, her tutkununa parasına göre yüz veren düşük kadınları sevmeği kendince bir büyük alçalma sayar. Hatta böyle rezil karılara tutkunluk yüzünden türlü felâket çekenlere çok acır.

Ama sanmayınız ki, size Maşuk'un halini beğendirmek istiyoruz. Hayır. Amaç yalnız Maşuk'u tanıtmaktır.

Maşuk'un da bir sevdiği vardır. Ama bu sevdiği kadın ne tiyatro artisti ve ne de eğlence yerlerinin yosması değildir. Bir terzi dükkânında haftalıkla işler bir işçi kızdır.

Maşuk gömlek falan ısmarlamak için bu kızın bulunduğu dükkâna gidip gelmekteyken birbirlerini sevmişlerdir. Maşuk sevilmek için bir kadında ne kadar meziyet varsa hepsini bu kızda bulmuş ve bunun için sevmiştir.

Bununla birlikte bu iki gencin sevişmelerinden Maşuk'u bir adî kandırıcı, kızı da ayartmaya elverişli bir aşifte sanmamalıdır.

Kızın adı Matmazel Adel'dir. Annesi Fransız, babası İtalyandır. İkisi de genç kızlarını bırakarak öteki dünyaya gitmişlerdir.

Zavallı Adel, ailesinden böyle ölünceye kadar ayrıldıktan sonra yiyeceği ekmeğini gençliği, güzelliği pahasına kazanmak yolunda aramamıştır. Elinin emeği ile karnını doyurmak yolunu seçmiştir.

Maşuk'u sevmesi tabiatın zoruyladır ki, bununla aşiftelik arasında büyük bir ayrım vardır. Çünkü ömründe ilk sevdiği delikanlı Maşuk'u olmuştur.

Bu iki genç seviştikten bir uzun süre sonraya kadar birbirlerine gönüllerini açamamışlardır. «Birbirlerine aşklarını bildirmeden nasıl sevişmek olabiliyor?» derseniz ben de derim ki. gerçek sevgiyi dil açığa vurmadan pek çok önce insanın

gözleri, yüzü, hali, davranışları onu meydana koyar. Hatta belli etmemek için baş vurulan bazı şeyler asıl büsbütün işin belirmesine neden olur.

Bunların böyle yalnız halleriyle, bakışlarıyle olan aşk ve muhabbetleri zaman geçtikçe her iki taraftan da şiddetlenmeğe başlar. Nihayet bir yılbaşında Maşuk, Adel'e armağan olarak güzel bir dikiş çekmecesi sunar. Ve kız bunun kapağını açınca bir köşesinde «Yâdigâr-ı Muhabbet» (Sevgi Anısı) kelimelerini görür.

Adel bu kelimeleri bütün vücudunda tatlı bir titreyiş duyarak okur ve bu kısa cümlenin kendisine anlattığı manaya bir türlü doyamayarak «Yâdigâr-ı Muhabbet» sözünü durmadan tekrar eder, yine doyamaz.

İş böyle kızışınca âşık ve sevgilisinin her gün birbirlerini görmeleri karşı durulmaz bir ihtiyaç halini alır. Maşuk'un sebepsiz her gün terzi dükkânına gelişi Adel hakkında mağaza müdürünün ve öteki işçi kızların şüphelerini çekeceğinde kuşku yoktur. Kıza karşı böyle bir şüpheye yer vermemek için âşıkı onu akşam, sabah geçeceği yolu üzerinde bekleyip görmeği uygun bulur. İş bir kere bu dereceye varınca biraz daha ilerisinden şu iki genci kim alıkoyabilir?

Adel'in Ağahamamı tarafında büyücek bir evde kiralamış olduğu bir odacığı vardı ama âşıkını açıkça oraya çağıramazdı. Çünkü bu ev öyle şeylere elverişli bir ev değildir. Âşıkı kendisini başka bir yere çağıramazdı. Çünkü Adel bu yolda çağrıları kabul edecek korkusuzlardan da değildir. Sonunda Adel'in oturduğu evde bir oda da Maşuk Bey kiraladı. Bir kere birbirine bu kadar yaklaştıktan sonra, ev halkına hiç sezdirmeksizin nihayet oda ve yatak arkadaşı bile olabilmişlerdi.

Bu iki gencin üzerinde hiç bir evlilik hakkı ve ev sorumluluğu bulunmadığından birbirini serbest serbest sevmelerine hiç bir taraftan bir parçacık olsun bir karşı koyma düşünülemezdi.

Fakat sevdalarını kendilerine kıvanç vesilesi saymak atılganlığı ikisinde de bulunmadığından öyle çalgılı kahve, tiyatro ve balo gibi herkese mahsus yerlere açıkça birlikte gitmekten çekinirlerdi. Zaten bu gibi yerlere gitmek gerekli miydi? Biri

ötekine eğlence olmağa yeten ve günleri, haftaları değil, yılları bile birlikte geçirseler birbirinden bıkmayacakları belli bulunan bu iki canın öyle eğlence yerlerine hiç ihtiyaçları yoktu. Belki biraz hava almak istedikleri vakitlerde de bu ihtiyaçlarını en akıllıca biçimlerde yerine getirmenin gayet iyi yolunu bilirlerdi.

Örneğin bir kapalı arabaya binip ya Şişli'ye, ya Zincirlikuyu'ya ya da Kâğıthane'ye giderek tabiatın en gizli bir köşesine çekilirler, kırlarda kol kola gezerler, görünüşünü beğendikleri yerlerde oturup dinlenirlerdi. Hele bu eğlenceleri bazen akşamdan sonraya rastlardı ki, Adel'in sırma saçları üzerine vuran ay ışığının verdiği güzelliği seyretmeğe Maşuk bir türlü doyamazdı.

Bu iki gencin sevgisi nihayet birbirinden ayrılamayacak bir şiddeti buldu. Böyle bir kara günün gelmesi ihtimalini düşününce üzüntüden titremelere tutulurlardı. İşte o zaman Maşuk kendilerine göre bir daire kiraladı. Sevgilisiyle birlikte daha serbestçe yaşamağa başladılar.

Bu daire yine Ağahamamı tarafındaki eski evleri sokağında, daha bakımlı bir evin iki güzelce odasından ibarettir. İkisinin de iyi halleri bulundukları mahallece bilindiğinden, başka bir semte gitseler kendilerini ora halkına tanıtıncaya kadar kuşkulu bakışlar altında kalacaklarından korktukları için mahalleyi değiştirmek istememişlerdir.

Kiralanan daire evin üçüncü katında, birisi merdivenin bir yanında, öteki öbür yanında iki odadır ki, tamam merdiven üzerini aykırılayan incecik bir koridor bu iki odayı birbirine bağlar, koridora başka bir küçük kapı daha açılır ki, o da ufacık helâ kapısıdır.

Maşuk Bey ahbap denilen adamların yemek, içmek, gülmek, oynamak için insanı boş harcamalara, zahmetlere soktuktan sonra yarışa çıkma ve küçümsemeleriyle rahatsız etmekten başka bir şeye yaramadıklarını bilirdi. Bunun için çok zamanlara kadar sevgili Adel'iyle geçirdiği mutlu yaşantıdan kimseye haber vermedi. Ama sonunda ahbaplarının meraklı bakışları zavallının bu gizlenme çabalarını boşa çıkardı. Bu gece kendilerini ağırlamak için özel olarak konyak almağa çıkmış olduğu dostları o mutlu yuvaya ilk gelmiş olan kimselerdir ki, Maşuk'un korktuğu nasıl başına gelmiş olduğunu yakın-

da göreceğiz. Hele bir kere kendileriyle bir tanışıklık kuralım

Bu konuklar üç kişiden ibaretti. İçlerinden en yaşlısı otuz sekiz - kırk sularında Razi Efendi adında kumral sakallı, zayıf ve soluk yüzlü biridir. Bir ömür boyu gittiği Kalem'den sekiz yüz kuruş kadar maaşı varsa da asıl geçinmesi bu maaştan değildir. Babadan kalan bir - iki şeyin geliriyle orta halde yaşar. Vaktiyle eski metotla eğitilmiştir. Fikirce kendi yaşıtlarının hiçbiriyle ölçülebilecek bir halde değildir. Bilmediği bir şeyin karşısında olmaz. Yararlı bir hususa karşı, konuya yabancı ise dil uzatmazdı. Türkçeden başka dil bilmediği için dilimize her ne çevrilmiş olsa onun en birinci alıcısı Razi Efendi olur. Okuduğu kitapları bir özel dikkatle okur ve bunun için o dili konuşan millet hakkında birçok yargıya varır ve fikir sahibi olur.

İkinci misafir sarışın, orta boylu, otuz yaşlarında kadar, Selâmi Efendi adında biridir. Selâmi, yaratılıştan büyük bir zekâya sahipse de bu zekâsını iyi kullanmağa gücü yetmez. Çünkü dünyada fen, sanat üzerine her ne varsa bunların hepsine birer kere heves etmiş, hepsinden de ikişer günde usanmıştır. Bu çeşit zekâdan ne sahibi ne de insanlık yararlanamaz. Kadınlar bile bunları «Şıp sevdi, şıp usandı» diye saygıya değer bulmazlar. Buffon'un «Le genie n'est qu'une longue patience — deha denilen şey tükenmez bir sabırdan ibarettir» sözü en fazla hükmüne uyularak hareket edilmeğe değer doğru sözlerdendir. Bu sözün hükmüne bakılırsa her şeyde başarıyı sağlayan sabırdır. Usanç tabiatlı olanlar ne kadar cin fikirli ve şeytan olsalar yine de inceleme ve çabalarının ürünü olarak ortaya bir şey koyamazlar.

Üçüncü konuğun adı Raik Beydir. Raik'ın adı kendisine pek uygundur. Çünkü fikir bakımından pek sade ve bayağı bir adamdır. Bilgi ve şıklık yönündense o kadar güzel olmadığı halde kendini son derece güzel bir insan sanır. Kendi güzelliğinin en büyük tutkunu, hayranı yine kendisidir. Çünkü boş zamanlarını ayna karşısında geçirir. Hatta sokaktaki parlak dükkân camlarının hepsi Raik Feyefendinin aynalarıdır. Çünkü her rastladığı camda boyunu, bosunu gözden geçirmeden yapamaz. Evde ayna karşısından ayrılmadığı halde sokakta da herkesten fazla kendine bakan yine kensidir.

9

AHBAP BELÂLARI

Maşuk'la Şöhret bu üç konuğun bulunduğu salondan içeriye girince ev sahibi sokaktan alıp getirmiş olduğu yeni konuğunu eski konuklarına tanıtmak için dedi ki :

— Beyefendiler, dize bir arkadaş daha bulup getirdim. Şatıroğlu Şöhret Beyefendiyi takdim ederim.

Maşuk bu «Şatıroğlu Şöhret Beyefendi» sözünü anlamlı bir biçimde söylemiş olduğundan, konuklar dikkatli bakışlarını Şöhret'e diktiler. Şöhret'se bunların böyle kendine dikkatle bakışlarını kendi soylu sanının etkisine verip üç misafire de ayrı ayrı eğilerek soyluluğuna uygun bir incelikle birer reverans yaptı.

Şöhret, yüzünü çeşmede yıkamıştı. Fakat kömür tozu iyice çıkmamış olduğundan kaşları tabiî hallerinden fazla kalınlaşmış, hele gözleri ise koyu kuyruklu sürmeler çekilmiş gibi değişik bir hal kazanmıştı. Arkasındaki açık renk kostüm kurşuni bir renk almıştı.

Misafirler Maşuk'un özel bir biçimde tanıttığı kimsenin kılık ve davranışlarından bunun bir ciddî konuk olmaktan çok bu geceyi geçirmek için kendilerine iyi bir eğlence olacağını anlamışlardı.

Şöhret, Drol'un kordonunu elinden bırakmayarak salonun ortasında herkesin oturmakta olduğu masanın bir yanına iliştı.

Konuklar arasında Şöhret'i ciddiye alan yalnız Raik bulundu. Şatıroğlu bu gece uğradığı felâketlerin yıkıcı etkisiyle garip bir hale gelmişse de yakalık ve boyun bağının son modaya uyması bu tuhaflık içinde bile anlayan için gizli kalmamaktaydı. İşte bu dikkati en önce Raik göstermiş olduğundan Şöhret'i öyle pek de alay edilir kimselerden bulmuyor ve öteki arkadaşlarının alaycı davranışlarının kabalıklarına, bayağılıklarına veriyordu.

Misafirler arasında söze başlandı. Şöhret bu gece uğradığı felâketleri, yani Pangaltı caddesinden gelmektelerken köpek-

ler tarafından nasıl sarılmış olduklarını, ta kömür tozu olayına kadar acıklı ve gülünç serüvenlerini anlattı.

Bu hikâyesiyle konukların gözünde Şöhret'in iç yüzü belirmiş oldu. Razi Efendi Şık'ın bu hallerine hem güldü, hem de acıyarak bazı öğütlere kalkışıp dedi ki:

— Hikâyelerinizden anlaşılıyor ki, siz eğlenmenin yolunu bilmiyorsunuz. Kendim eğleneyim derken herkesi kendinizle eğlendiriyorsunuz. Kolunuza takıp da metresimdir diye gezmeğe çıkardığınız karı ne kadar adi bir yaratıkmış ki, sizi türlü zorluklara uğratmağa sebep olduktan sonra en felâketli bir zamanınızda bırakıp da savuşuvermiş.

Şöhret bu anlatışlarıyle «Şecaat arz ederken merd-i kıpti sirkatin söyler» (Çingene yiğitlik gösterirken hırsızlığını söyler) gibilerden kendi kahramanlığımı anlatıyorum sanıp öğünerek halini bildirmişti. Bunun için dinleyenler tarafından alkışlanmak gibi bir şerefe ermeği beklerken bir eleştiriye uğramış bulunması pek fazla canını sıkmıştı. Hemen yüzü kırgınlıkla çatılarak dedi ki:

— Siz yaşamayı ne sanıyorsunuz? Istanbul'un bir köşesine tıkıl. Memurluğa mı? Sanata mı? Her nereye devam ediyorsan sabah git, akşam gel. Kazandığın parayı evinde her kim varsa onlarla ye. Her günün, her saatın birbirinin eşi olsun. Sonra da şu hale yaşamak adını ver. Fransızların bir sözü vardır: «Eğer benzersiz olmak istersen herkesten başka türlü yaşa.» derler.

Şöhret'in sözü buradan tutturmuş olması öteki konukların dikkatlerini çekti. Özellikle Raik Bey şık arkadaşının böyle konuşmanın başında üstünlük göstermeğe başlamış olmasından memnun oldu.

Maşuk Beyin sokaktan getirmiş olduğu konyak şişeleri ortaya konmuştu. Misafirler birer kadeh attılar. Şık Şöhret, konyağın kızgınlığıyle kimseye lakırdı söylemeğe meydan bırakmadam dedi ki :

— Efendi Hazretleri bana felsefe dersi vermeğe kalkıştılar ama herkesin felsefesi kendi özü ve ahlâkıyle uygun olması gerekeceğini dikkate almaları gerekir. Belki ben öyle miskince yaşamaktan hoşlanmıyorum da avantürye bir biçimde vakit geçirmek istiyorum.

— Eğer yaşamak hususunda benzersiz olmanın bu türlüsü-

nü beğeniyorsanız inanın ki, bu felsefenin uygulayıcısı olarak dünyada Don Kişot'tan başka kendinize bir eş daha bulamazsınız. Eğer bu biçim eşsiz olma merakınız ciddî ise sizi kutlarım Şöhret Beyefendi. Çünkü az çok bunu başarmışsınız. Kıyafetiniz kimsenin kıyafetine benzemiyor. Davranışlarınız hususunda da size bir uyar daha bulunabileceğinden kuşkuluyum. Eğer bu gece Beyoğlu sokaklarındaki olaylarınız birkaç kere daha tekrarlanacak olursa bu çevrede herkesin sizi birbirine parmakla göstereceğinden şüpheniz olmasın. Merak bu ya! Bu da bir türlü ün kazanıştır.

Kıyafet konusunda edilen bu karşı koyuşa Raik'ın da canı sıkılarak Şöhret'e bir yardımda bulunmak üzere dedi ki:

— Efendim, herkeste bir «Gu» (Zevk) vardır ki, başkasınınkine benzemez. Herkes kılığını kıyafetini kendi isteğine göre düzenlemek konusunda özgür değil midir? Görmüyor musunuz ki, Frenkler bu konuda ne kadar serbesttirler. Bugün bir Frenk görürsünüz ki, yüzü sakaldan. bıyıktan görünmez. Yarın yine o adama rastlayıp bakarsınız ki, suratı avuç içi gibi tertemiz olmuş. Ben biraz tırnaklarımı uzatacak oldum, milletimizin içinde ayıplayan bakışlarına uğramadığım kimse kalmadı. Ah efendim, bizim halkta daha başkalarının düşüncelerine saygı göstermek duygu ve eğitimi uyanamadı.

Şu edepsiz Şık'ın milliyetini küçültme hususunda gösterdiği bu küstahlık Razi'nin son derece canını sıktı. Öfkesinden birdenbire yüzü kızardı. «Bak ne söylüyor, işitiyor musun?» anlamına gelir bir biçimde Maşuk'un yüzüne baktıktan sonra dedi ki:

— Batıyı tanımayanların gözünde Frenkleri berbat eden işte bu tip kimseler değil midir? Türkçe konuşmaları arasına birkaç yabancı kelime katmaktan başka bunların Batıdan, Doğudan ne haberleri vardır? Frenk'ten fazla Frenk olmağa yeltenenlerden Frenkler kendileri bile hoşlanmıyorlar. Bunu iyi biliniz..

Razi'ye karşılığı yine Raik vererek dedi ki:

— Ne yapalım efendim? Söze bir-iki yabancı kelime katmak da mı suç oldu? Türkçemizin birçok şeyleri anlatma hususunda ne kadar yetersiz bir dil olduğunu bilemezsiniz ki, bu konuda sizi «konpetan» tanıyayım da söz söyleyeyim.

Söz buraya kadar uzanınca Selâmi Beyin de millî çabaları

coşmağa başladı. Bu sefer karşılığa o atılarak dedi ki:

— Konuşmalarınıza o yabancı lakırdılarını sırf bilginizi göstermek için katıyorsanız, iyi biliniz ki bu çeşit bilgi göstermenin ipliği çoktan pazara çıktı. Ben öyle kimseler tanırım ki, Türkçe isteklerini anlatmada yarı sözleri Fransızca olduğu halde iki satır Fransızcayı Türkçeye çevirmekten âcizdirler. Ben Avrupa dillerine karşı Türkçenin mükemmelliğini iddia etmiyorum. Ama siz, hangi şeyi kaleme almağa kalktınız da Türkçenin yetersizliği yüzünden vaz geçmek zorunda kaldınız? Avrupa davranışlarına yeltenmek yalnız öyle tırnak uzatmak, Türkçeyi beğenmemekle olmaz. Görmüyor musunuz ki, gayretli kimseler bir yandan Tıp ve Fen kitapları çevirerek ve birçok fennî deyimleri anlatmak için Türkçede gerçekten bulunmayan pek çok kelimeleri yaratırcasına bulup çıkararak veya olduğu gibi kullanmak suretiyle millî dillerinin tamamlanmasına uğraşıyorlar. Alafrangadır diye Avrupa'da ne kadar ayıplanacak şeyler varsa onları taklit edeceğinize biraz da iyilikler tarafını yapmağa gayret etseniz ya! Tırnağını kunduracı Andonaki de uzatıyor. Eğer bu da bir üstünlükse o nitelikten şeref duymağa, böbürlenmeğe o herif de sizin kadar hak kazanıyor demektir. Siz alafranganın öyle yönlerine özeniniz ki, ondan meydana gelecek şerefte böyle Andonaki'lerin payı olmasın. Kötülüklerin taklidi de, yapılması da kolaydır. Asıl zorluk iyilikleri taklit edebilmektedir.

Selâmi Bey sözünü buraya getirmiş olduğu bir zamanda Razi Efendi telâşla Drol'u göstererek ufak bir haykırma ile:

— Ay! Ay! Ay! Hayvan kapının yanına beceriyor.

Gerçekten hepsi Razi'nin bu sözleri üzerine başlarını çevirip baktılar ki, hayvan beceriyor değil miş bile!

Şöhret köpeğin şu terbiyesizliğinden biraz olsun sıkılarak ev sahibinden özür dilemek gerekirken arsızca bir gülüşle dedi ki:

— Külhani! Kendinin elli liralık bir hayvan olduğunu bilir de bakınız işte öyle baş salonlara işer. Hiç öyle bahçe, ev altı gibi yerlere iltifat bile etmez.

Razi Efendi alaylı bir kahkaha salıverdikten sonra:

— Hayvan şu hareketiyle alafrangalığa onun da bilgi derecesinin sizden fazla olmadığını gösterdi!

Maşuk hemen o gece için hizmete çağırmış olduğu bir kom-

şu fakir kadına seslenerek girlenen yeri temizletti.

Bu aralık salon kapısı açıldı. Adel sıkılgan bir eda ile misafirlerin yanına geldi.

Adel bu akşam açık samanî rènginde elbise giymiş. Sanatı dolayısıyle vücuduna, tipine o kadar yaraştırmış ki, gerçekten görüp de hayran olmamak mümkün değil. Terzilik sanatındaki ustalığına işte şu giydiği elbise büyük bir kanıt sayılabilir.

Adel'in yüzünün rengi biraz solgun, fakat bu solgunlukta o kadar büyük bir güzellik vardı ki, insan o sevimli yüzü kaplayan cildi, yarı saydam bir maddeden yaratılmış sanır. Kaşlar sarı ve gayet ince, gözler sarı elâ. Ağız, burun, çene ufacık. Lüle lüle sarı saçlarsa bu güzel yüzü altından bir çerçeve içine alarak gerçek yaratıcının pek nefis bir tablosu şekline koymuş.

Adel misafirlerin hepsini gayet nazikçe selâmladıktan sonra kendine uygun bir yer bularak oturdu.

Şöhret bunu görünce kendini büsbütün şaşırmıştı. Zihninden kendi metresi Madam Patiş'le Adel arasında bir karşılaştırma yapmağa uğraşıyorsa da bu iki kadın arasında birbirine benzer hiç bir şey bulamıyordu.

Şöhret yaradılışta bir adam bir güzel kadına rastlayınca ne kuruntulara tutulursa bizim Şık içinden hep bunları geçirdi. Maşuk'a dönerek dedi ki

— Maşuk Beyefendi, tebrik ederim. Doğrusu metresiniz güzellikte eşsizmiş.

Adel, Şöhret'in bu saygısızca tebrikinden sıkıldı. O solgun yüzü kıpkırmızı kesildi.

Raik da Adel'i ilk defa olarak görüyordu. Bu da fena halde alıklaşarak içinden kendi kendine diyordu ki: «Şu güzel kadın mutlaka bizim kara Maşuk'u beğenmez. Kendine benim gibi güzel bir «aman» ister. Zaten salona girdiği sırada gözleri burada kaç konuk varsa birer kere onların üzerinde dolaştıktan sonra nihayet bende karar kıldı. Şeytan karı! Beni ne kadar ustalıkla süzdü. Sanki o böyle hususlarda kurnazsa ben ondan aşağı mı kalırım? Güzelliğimin birdenbire hayretli bakışlarına ne kadar çarpmış olduğunu sanki ben anlamadım mı? Ben bu kızla sevişmeğe başlamış olsam iki günde Maşuk'un pabuçları dama atılır.»

Adel'e kendini güzellikçe beğendirmiş olduğu kuruntusu-

na düşen Raik, kadına karşı bir de incelik satmak ve böylece dikkat ve ilgisini çekmek için sesine mümkün olduğu kadar bir gevreklik vermeğe çalışarak dedi ki:

— Artık salonun lambalarını söndürmeli. Çünkü hepsinin ışığını söndürecek bir aydınlık doğdu. Konyak şişelerini ortadan kaldırmalı. Çünkü Madam'ın güzelliğinin verdiği sarhoşluk hepimizi kendimizden geçirmeğe yeter.

Küstahlıkta Şöhret'e hakkıyle üstün çıkan Raik'ın bu sözleri Adel'i büsbütün utandırdı. Hatta salona geldiğine, geleceğine pişman oldu. Bunu Maşuk da anlayarak sözü başka tarafa çevirmek için Şıklara:

— Siz deminden Türkçenin yetersizliğinden falandan söz ediyordunuz. Türkçeyi beğenmeyen adamların elbette başka dillerde tam bilgi sahibi olmaları gerekir. Başka dillerin edebiyatı, fenni hakkında olan fikir ve incelemelerinizden lütfen bizi de yararlandırırsanız minnettarınız oluruz. Bakalım yeni yazarlar, şairler, fen adamları içinden kimleri beğeniyorsunuz?

Maşuk'un şu teklifi üzerine iki Şık birbirinin yüzüne bakıştıktan sonra Şöhret dedi ki:

— Şimdi Batı edipleri içinde en çok beğendiğim kimse Mösyö «Kanber» dir. Bu ünlü edibin vücudu yalnız Fransa'ya değil, bütün on dokuzuncu yüz yıl uygarlığına büyük bir şeref vermiştir. Şimdiye kadar bu kapasitede bir filozof Avrupa'da değil, dünyanın hiç bir kıtasında görülmemiştir. Bu ünlü kişinin eserlerini okumalı da işte o zaman edip kime derlermiş, edebiyat nasıl olurmuş anlamalı!

Maşuk'la Selâmi birbirlerinin yüzüne bir büyük şaşkınlıkla bakıştılar. Bu şaşkınlıkları da Avrupa'da türeyen bu kadar ünlü bir edipten kendilerinin hiç bilgileri bulunmamasından dolayı idi.

Bunun için Selâmi dedi ki:

— Acayip! Mösyö Kanber adında bir edip ha?

Şöhret gururlu bir davranış takınarak dedi ki:

— Mösyö Kanber'i henüz tanımadığınız için teessüf ederim. Bu adam bütün olağanüstü meziyetlere sahiptir. Bu yıl «La pouce des femmes - Kadınların Baş Parmağı» adlı bir eseri yayımlandı. Bu eserin Batı edebiyatı âleminde yapmış olduğu borayı işitmediniz mi?

Şık Şöhret, Mösyö Kanber'i anlatırken öyle abartmalar, parmak ısırtacak tuhaflıklar uyduruyordu ki, devam ettikçe Selâmi ile Maşuk'un şaşkınlıkları arttıkça artıyordu. Bu şaşkınlıklarında hakları da yok mudur ya? Çünkü şimdiye kadar Mösyö Kanber adında bir yabancı edibi değil, hatta bu adda bir Avrupalı bile işitilmemişti. Ünlü edibin eseri olmak üzere bildirilen «Kadınların Baş Parmağı» adlı garip kitabın neden sözetmiş olacağı hususunda herhangi bir sonuca varılabilir miydi?

Maşuk, Şöhret'in sözlerinin doğruluğuna inanmadığını belli eder açıkca bir alayla:

— Mösyö Kanber cenapları «Kadınların Baş Parmağı» adlı eserinde neden sözetmiş bakalım?

— Baştan başa felsefeden sözetmiştir.

— Kanber'in felsefeleri ne yolda fikirlerdir?

— Bazı parlak manzum parçalarını defterime yazdım. Bu edebiyata olan tutkunluğumdan dolayı daima yanımda gezdiriyorum. İsterseniz okuyalım?

— Memnun oluruz.

Şöhret hemen cebinden küçük bir defter çıkarıp aşağıdaki Fransızca yazılmış saçmaları okumağa başladı:

— **Quelques veres choisis de (Le pouce des femmes) admirable recueil de poésie de M. Canber, moraliste le plus honoré et le plus distingué de notre temps:**

Dans un cabinet noir
On ne peut pas se voir
S'il s'y cache une femme
On la reconnait de se flamme
C'est la flamme de l'enfer
C'est la morale de Canber
L'homme adore sa maîtresse
Ainsi que l'âne son ânesse
Dans la mer et sur la terre
C'est la morale de Canber

Bir felsefi şiir olmak üzere okunan bu saçmasapan şeyin daha ilk satırlarında Razi'den başka dinleyenlerde kahkahalar başlamıştı. Razi manzumenin manasını anlayamadığı için tabiî gülemiyordu. Onun da Kanber'in hikmetli sözlerinden yararlanması için Maşuk Bey manzumeyi şöylece Türkçeye çevirdi:

— Çok saygı değer, çok önemli, filozoflardan Mösyö Kanber'in «Kadınların Baş Parmağı» adlı olağanüstü şiirlerinden seçilmiş bazı beyitler:

Bir karanlık odada kimse kimseyi göremez.
Eğer oraya bir kadın gizlense
Alevinden tanılır (!)
Bu alev cehennem alevidir
Bu hikmet Kanber'in hikmetidir.
İnsanın sevdiği kadına tapması gibi
Eşek de kancığını pek sever.
Denizin altında, yeryüzünde
Kanber'in hikmetidir.

Razi Efendi bu saçmaların gülmeğe bile bir değerini görmedi. Bunlar saçmanın da saçmasıydı.

Şatıroğlu ise bunu gerçekten bir şiir, hem de çok yüksek ve derin anlamlı bir şiir diye okumuştu. Bakınız bu inanç Şatıroğlu'na nereden gelmişti:

Bilinir ya, Şöhret gibi düşünen ve o ayarda olan Şık'lar hangi toplantıya, hangi yere giderlerse oranın maskarası olurlar.

Bu soydan olarak Şatıroğlu Beyoğlunda (...) nin birahanesine gitmeyi sıklaştırarak Frenklerle kaynaşmayı ilerletmişti. Şık cenapları ne vakit birahaneden içeriye girse sekiz - on yandan çağrılar başlar, çapkın Frenkler eğlenmek için Şöhret'i pay edemezler. Zavallı Şık'a heriflerin göstermekte oldukları bu alay edercesinde ilgiyi kendince bir meziyet sayar. Bunu kendi hoşsohbetliğinden ileri gelme bir erdem bilir.

Yine bir akşam Şık'ımız bir alay Frenklere karşı habersizce maskaralık görevini yapmaktayken söz bir aralık edebiyata geçer. Şöhret, Frenklere kendinin Doğu edebiyat âleminde kazanmış olduğu itibarlı yeri, kendisinin seçkin bir edip olduğunu büyük bir kıvançla söyler. Herifler Doğu edebiyatını bilmedikleri için alaylarını bu yönden yürütemeyip işi Batı edebiyatına dökmek ve böylece Şöhret'in Batı edebiyatındaki bilgisini yoklamak isterler. Bir - iki sözde Şöhret'in Avrupa edebiyatında pek zavallıca bilgisizliği ortaya çıkar. Şöhret bakar ki Frenkleri kandırmak mümkün olamayacak, sonunda bu hususlaki bilgisizliğini açığa vurmak zorunda kalır ve der ki:

— Batı edebiyatına merakım pek fazla ise de Doğu edebiyatı eserleriyle çok fazla uğraşmam şimdiye kadar Frenk edebiyatını istenen şekilde öğrenmeme engel olmuştu. Bugünkü günde ise Doğu bilim ve edebiyatında olgunlaşmış, doruğa yükselmiş, janrında tek bir edibim. Bundan sonra Batı eserleriyle uğraşmağa bol bol meydanım var. Bundan böyle olanca dikkatimi ve emeğimi bu yola harcayacağım. Şimdi siz bana Batıda eserleri geçerli olan, ellerde gezen ünlü ediplerden kimler vardır, haber veriniz de onları okuyayım.

Şöhret'in bu isteği üzerine çapkın Frengin biri hemen yaratıcı eserleriyle Batıyı hayret ve hayranlık içinde bırakan Paris'te Mösyö Kanber adında bir dâhi türemiş olduğunu haber verir. Herifin bu uydurmasını öteki arkadaşları da onaylarlar. Mösyö Kanber'in bugünlerde yayımlamış olduğu «Kadınların Baş Parmağı» adlı değeri ölçülmez eserinin ne kadar milyon sayıda basıldığı halde yine de mevcudu tükenmiş olduğunu söylerler.

Şöhret bunları hep ciddî olmak üzere dinler. Nihayet Frenk der ki:

— Şöhret Beyefendi, esefle şunu da bildireyim ki, «Le pouce des femmes» adındaki ünlü eserin basılı kopyası kalmamıştır. Bunun yeni bir baskısı daha yapılıncaya kadar size ezberlemiş olduğum bazı parçalarını yazıp vereyim de hakkıyle edebî cevherler demeğe lâyık olan bu eşsiz şiirlerle siz de belleğinizi süsleyiniz.

Bunun üzerine herif Şöhret'e biraz yukarıda görmüş olduğumuz saçmayı yazıp verir. Şık bunun ciddiliğinden asla kuşkulanmayarak o saçmaları cebine kor. O günden beri gezip yürüdüğü yerlerde ona, buna öğünerek Batı edebiyatındaki bilgisini şu yolda âleme yaymak ve ispat etmekten geri durmaz.

Ey okuyucu! Şık'ın bu bilgisizliğini, bu aptallığını romancının muhayyilesinde canlanmış bir abartma olarak kabul etmeyiniz. Ben bu satırları yalnız hayalimden yazmıyorum. Modelim, görüp işittiğim gerçeklerdir. Bu gerçeklere rastlayışımda ben de kuşkulandım. Fakat mihenge vurdum. Doğru buldum. Hayal ne kadar hayal olsa, yine az çok gerçekten doğar. Gerçeği hayalden, hayali gerçekten ayırt edebilmek yeteneğini kazanmak pek çok derin düşünceye ve deneylere bağlıdır. Bunun

için gerçeğe benzer hayaller, hayale benzer çok gerçekler bulunduğunu hiç bir vakit dikkatten uzak tutmamalıdır.

Kalemimizi sırf hayalimize tabi tutmadığımızı söylemiştik. Beyoğlu caddesinden fesini burnuna eğmiş, bonjurunun yakasına bir demet menekşe iliştirmiş ve elindeki bastonu bir saat pandülii kadar düzenle sallayarak potinlerinin gıcırtısını bu ölçüye uydurarak yürüyüp giden acayip yaratığın özel hallerini inceleme yolunda biraz siz de yorulmuş olsaydınız keşfedeceğiniz tuhaflıkların bizim burada haber verdiğimizden kaç kat fazla olduğunu görürdünüz.

Şıklar her telden çalmak, her fenden dem vurmak isterler. Her yönden biraz daha bilgi taslamak iddiası bazen bunları böyle işitilmedik acayip hareketlere yöneltir. Ediplik, şairlik gibi meziyetler sonradan edinilmiş olmaktan çok Tanrı vergisidir. Ama çalışıp kazanarak da o vergiyi geliştirmek gerekir. Şıklarınsa bu yolda bir Tanrı vergisinden yoksun yaratıldıkları tuhaf giyinişlerinden bellidir. Şairce duyguyu bir yana bırakalım, bir parçacık estetik zevki olan bir kimse kendini öyle moda karikatürü biçimine koymakta bir zevk ve şeref aramaz.

Şairlik, ediplik, hiç ihtiyaçları yokken gözlerine gözlük takıp gerçekten görmek istedikleri şeylere gözlük camının ya altından veya üstünden bakmak gibi canını büyük bir sıkıntıya koşmak demek olmadığı gibi sekiz on türlü vezin ve kafiye belleyerek ahulu, karacalı yaveler karalamak da değildir.

Şöhret Bey edebî zarafetini anlattıktan sonra fen alanındaki bilgisini de göstermeğe kalkarak dedi ki:

— Efendim, Avrupalılar yaman heriflerdir. Her gün yeniden yeniye birçok fennî gerçekler bularak insanlığı yararlı hizmetleriyle ihya ediyorlar. Şimdi Avrupa fen adamlarını uğraştıran sorun, önemli «Sülük» sorunudur (1).

Maşuk:

— Çok tuhaf! Sülük sorunu mu? Hiç işitmedim.

— Asıl tuhaf olan şey sizin bunu işitmemiş olmanızdır.

(1) Bugünün ünlü hikâyecisi Mösyö Edmond Jaloux'nun yirmi yıl sonra Les Sangsues yani Sülükler adlı bir hikâye yazmış bulunması garip rastlantılardandır.

Avrupa'dan her hafta gelen gazeteler «Sülük» konusuyla doludur. Bunları okumuyor musunuz? Bizim Türk gazeteleri çevirmiyorlar mı?

— Bazılarını okuyorum ama hiç sülük konusu diye bir şey görmedim.

— Fennî gazeteler hep bundan sözediyorlar.

— Sülüğün nesinden sözediyorlar?

— Bazı bilgisizler sülüğün hiç sözü edilecek bir noktasını göremezler. Ama fen adamlarının gözünde iş tam tersidir. Avrupa fen adamları sülükle kansızlık, yani anemi denilen hastalığın ortadan kaldırılması yolunu bulmuşlardır. Ben bu konuyu ilkin «L'estomac des gourmands - Oburların Midesi» adlı tıp gazetesinde okudum. Bu konuyu en önce Doktor Merinoz meydana koydu.

Selâmi

— Ne tuhaf şey! «Anemi» kansızlık demektir. Sülükse kan emer bir hayvandır. Bu hayvanın kanı çoğaltma hususunda kullanılışı ne suretle olabiliyor?

Şöhret

— Avrupa bu! Şimdi her hastalığın çaresini böyle karşıtıyle buluyor.

Razi Efendi

— Bana da merak oldu. Söyleyiniz bakalım, sülüğü kansızlık hastalığına karşı nasıl kullanıyorlar?

Şöhret :

— Heriflerdeki şeytanca fikre, şiddetli zekâya bakınız efendim! Doktor Merinoz dünya üzerinde yılda ne kadar sülük harcandığını araştırmağa kalkar. Herif bunun için hiç üşenmez. Dünyada ne kadar sülükçü varsa hepsine telgraflar çeker. Yılda ne kadar sülük satmakta olduklarının bildirilmesini rica eder. Bunun için Paris'te istatistikler tutulur. Yılda beş milyar bilmem ne kadar sülük harcandığı anlaşılır.

Maşuk :

— Sülüklerin sayısını araştırmaktan Merinoz cenaplarının amacı nedir?

Şöhret :

— Şimdi söyleyeceğim efendim. Avrupa'da insanlığa hizmet adına dernekler kurulur. Yardım defterleri açılır. Biriken

parayla dünyada ne kadar kan emen sülük varsa Paris'e getirilir.

Selâmi

— Aman Şöhret, çıldırdın mı? O kadar sülüğü ne yapacaklar?

Şöhret :

— Şimdi ne yapacaklarını görürsünüz.

Razi Ehendi

— Şöhret Bey, bunları ciddî olarak mı söylüyorsunuz?

Şöhret :

— Ciddî, hem de pek ciddî olarak söylüyorum. Kulaklarınız böyle fenle ilgili konulara alışmamış da size bunlar şaka gibi geliyor galiba? Hey gidi kafalar hey! İşte hep böyle Avrupa ilerleyişine küçümseyen bakışlarla baka baka gerilerde kaldık ya. Yine bereket versin bizim gibi Şıklara! Avrupa'nın bu yoldaki olağanüstü ilerlemelerinden ara sıra size haber vermemiş olsak ölü gibi bir tembellik, bir uyuşukluk halinde yaşayacaksınız.

Şık Şöhret, sözlerinin bu noktasında kaşlarını çattı. Yüzünü buruşturdu. Biraz da Razi'nin şu haline acır gibi göründükten sonra tekrar dedi ki:

— Paris'te «Maison aux sangsues», yani Sülükevi adiyle bir yer açılır. Bütün sülükler oraya toplanır. Bu hizmette kullanılmak üzere icat edilen bir basınç aleti aracılığıyle sülüklerin kanı alınıp kimyasal bir işlemden sonra her yanı kapalı gayet büyük bir haznenin içine konur. Şimdi bu kan haznesinden kansızlık hastalığıyle şifa arayanlara parasız kan şırınga edilecekmiş (!).

Şöhret'in bu tuhaf bilgileri nereden almış olduğunu düşünmeğe gerek yok. Bu da Kanber'in şiirleri gibi birahane Frenklerinin şeytanlıkları ürünü olduğu meydandadır.

Şöhret gibi gayet az Fransızca bilen Şıkların güçleri Avrupa fen ve edebiyat kitaplarından bir şeyler anlamağa elverişli değildir. Bunlar böyle birahane arkadaşları bulunan Frenklerden aldıkları bilgiyi kendi inceleme eserleriymiş gibi bir çalımla ona buna satarlar. Bazen de bu gece Şöhret'te olduğu gibi foyaları iyice meydana çıkar. Budalalıkları, tuhaflıkları belgelenir.

Bu gece Maşuk'un evinde içilen konyakların sayıları art-

tıkça Şıkların kafaları döndü. Zihinleri bulandı. Birtakım yaş ve kuru yaveler gevelemeğe başladılar. Kanber ve Sülük konularından sonra konuşulan konular gittikçe tatsızlaştı. Ve Raik'la Şöhret'in Adel hakkındaki konuşma ve davranışları bayağılaştıkça bayağılaştı. Bunun üzerine Maşuk bu tatsızlığa bir son vermek için misafirlere yatmak zamanı gelmiş bulunduğunu söyledi.

Maşuk'un dairesi gece bu kadar kişinin yatmasına elverişli olmadığından kendi dairesine bitişik bulunan başka bir boş dairede de bu geceki misafirlere mahsus dört yataklı bir oda açtırdı. Bunlar hep birlikte karyolalarına çekilerek yattılar. Razi Efendi ile Selâmi Bey yattıklarından bir çeyrek sonra birer derin uykuya daldılar. Fakat Şöhret'le Raik için uyuyabilmek mümkün-olmadı. Hatta bir saat, bir buçuk saat kadar zaman geçtiği halde ikisinin gözüne yine uyku girmemişti. Yalnız tuhafı şuydu ki, ikisi de sessizce döşeğine girip yatmış, fakat ötekinin uyanık bulunduğunu anlayamamıştı. İkisi de birbirini uykuda sanıyorlardı.

Raik'ın uyuyamamasına sebep Adel'di. Gözlerini yumar yummaz Adel altın saçlarını omuzlarından aşağı saçmış, o perişanlıkla güzelliğinin pırıltısı kat kat artmış bir çekicilikle gözlerinin önüne geliyordu.

Gözleri bu güzel hayalin yalancı görünüşüyle uğraşırken kalbinden bin türlü kuruntular geçiriyor, ve arada bir bu kuruntularını gerçekleşmiş sanarak o hayale sarılmak için şiddetli bir özlemle kollarını yorgandan çıkarıp karanlığa doğru uzatıyor, fakat ne yazık ki, aradığını bulamıyordu.

Raik'ın kendi güzelliğine tam bir inancı bulunduğundan kendi kendine diyordu ki : «Bu gece benim hayalimin de, tıpkı böyle, kızın özlemli bakışları önünde dolaşarak zavallıyı rahat uykudan yoksun bıraktığına kuşkum yok. Salona girer girmez o bakışı gönlünün bana olan çekiciliğinin derecesini anlattı. Hemen kalpten kalbe bir sevda akımı başladı. Şimdi Adel de benim kollarımın arasında bulunmağa can atar ama ne çare ki, kara Maşuk'un kolları arasından kendini kurtarıp da gelmek mümkün değildir.»

Kuruntu bu ya! Raik bir ufak pıtırtı duymuş olsa «Ah, acaba Adel mi geliyor?» diye can kulağıyle dinlemekten bir türlü kendini alamıyordu.

Şöhret'in uyuyamamasına sebepse Madam Potiş'in o geceki ortadan kayboluşuyle cereme olarak cebindeki paraların hepsini vermiş olmasıdır.

Bu aralık gayet hafifçe oda kapısına «Tık! Tık» vurulur gibi bir ses işitildi. Şöhret'in kuruntusu böyle tıkırtıyla, çıtırtıyla ilgili olmadığından buna dikkat bile etmedi. Ama Raik bunu duyar duymaz kanı hemen beynine hücum ederek baygınlığa benzer bir hale uğradı. Bütün vücudunun damarları şiddetle hareket başladı. Böyle tık tık kapıya vuranın Adel olduğuna Raik'ın hiç kuşkusu kalmadı.

Biraz vakit geçti. Kapıya yine, hem de bu sefer öncekinden daha hızlıca vuruldu. Şöhret'in karyolası altında yatmakta bulunan Drol için için hırlamağa başladı. Köpeğin bu hırlaması üzerine Şöhret de etrafı bir kere dinledi. O sırada vurulma üçüncü defa işitildi. Bunu Şöhret de duydu. Ama Şöhret'in öyle yüreği çarpmağa, damarları atmağa başlamıştı. Gayet yavaş olarak dedi ki:

— Kimdir o?

— Kim olacak? Ben geldim.

— Nihayet gönlün oldu mu?

— Olmamış olsa gelir miydim? (Yavaşça) Kapıyı aç, ötekiler duymasın.

Bunun üzerine Şöhret yatağından büyük bir çekingenlikle kalkıp gürültüsüzce kapıyı açtı. Bütün bu çekingence konuşmaları işitmiş bulunan Raik'ın döşeği içinde sıkıntısından nasıl kan terlere batmış olduğunu artık siz düşünün.

Dışarıdaki kimse içeriye girince Raik, Şöhret'in birtakım «şapırtı!»larla geleni karşıladığını duydu. Ama iş bununla da kalmadı. İlk karşılama belirtilerinin arkasını hissettirecek garip haller de işitilmeğe başladı ki, bunların ne anlamda haller olduğunu Raik zihninden düşündükçe aklı çileden çıkıyordu.

Sevgili Adel'i gelmiş, yanlışlıkla karanlıkta bir başkasının kucağına düşmüş olduğuna tereddütsüz hükmeyliyordu. Ama kalkıp da bu hali engelleyecek kendinde güç kalmamıştı. Döşeği içinde vücudu buz gibi donmuş, sanki her bir organı taş kesilmişti. Hiç bir tarafını kımıldatamıyor, kendine ağırlık basmış sanıyordu. Üstündeki yorgan birkaç bin okkalık

bir yükmüş gibi kendini eziyordu. Kalbinin vuruşları arttıkça artıyor, alt ve üst dişleri takır takır birbirine vuruyordu. Nihayet olanca güç ve çabasını, bütün atılganlığını ve şiddetini toplayarak hırslı bir bağırmayla kendini kaldırıp döşekten aşağıya attı.

Bu düşüşün hemen arkasından bir ikinci yiğitlik daha göstererek odanın ortasında sanki vücutlarından birkaç batarya elektrik akımı geçiyormuş gibi zangır zangır titreyen iki vücudun üzerine saldırdı. Hemen bu üç kişi arasında bir boğuşma başladı. Bir yandan Drol cenapları iç tırmalayan bir havlamayla gürültüye katıldı ki, köpek sesleriyle insan bağırmaları birbirine karışarak hemen otelin içini bir büyük gürültü sardı.

Razi Efendi ile Selâmi Bey bu ansızın çıkan patırtıdan neye uğradıklarını bilemeyerek uykudan öyle bir uyanış uyandılar ki, ikisinin de akılları başlarından gitti. Yangın mı var? Hırsız mı? Ne olduğunu fark edemediklerinden dolayı çıldırmış gibi birer hale geldiler.

Çok sürmedi. Otelin öteki dairelerinde bulunan ahali hep buraya hücum gösterdi. Herkesin ellerinde lambalar, şamdanlar odaya doldular.

Ancak, biz bunların şaşkın bakışlarına çarpan şeyi hakkıyle anlatamayacağız. O anda odanın ortasında gözlere açılan manzarayı hakkıyle anlatabilmek için bu gibi rezillikleri anlatmada usta bir sanatçı olan Emil Zola'nın eline vermeli.

Odanın içi dışarıdan getirilen ışıklarla aydınlanınca, en önce gözlere çarpan şey orta yerde ak saçlı bir kocakarı olmuştu. Bu kocakarıyı Şöhret bir yandan, Raik öte yandan öyle çekiştiriyorlardı ki, kadının âdeta üstü başı parçalanmış, bu üç kişide de dünyayı görmeyecek derecede gözler dönmüş, kocakarıyı Şöhret kendine, Raik da kendine çekiyor. O zavallı da ne ona ve ne de buna gitmek istemeyerek yakasını bu iki kudurmuşun elinden kurtarmağa uğraşıyor ve bunun üzerine üçü de sövüp sayarak haykırışıyor ve bu üç kişinin çekişmesine katılan Drol'sa sanki onları birbirinden ayırmak istiyormuş gibi çevrelerinde dönerek ağzına rastlayanı dişliyor, onun her diş yarasına uğrayan can acısıyle haykırdıkça haykırıyordu. İşte, okuyucular, tık tık kapıyı vuran Adel olmayıp bir kocakarı olduğunu anladılar.

Ama o kocakarı kimdir? Ve niçin geldiğini henüz elbette

bilemezler. Bunun için, şimdi onları rezaletlerine bırakarak gerçek hali açıklayalım:

Şöhret odasına gelip yatmazdan önce helâya gitmek üzere dışarıda gezindiği sırada bir kadına rastlamış. Dışarısı pek zayıf bir ışıkla aydınlatıldığından bunun gençliğini, ihtiyarlığını pek de fark edemeyerek kadna biraz arsızlanmak istemişse de kadın yüz vermemiş, nazlanmış. Şöhret kadının bu nazına karşı yalvarmada pek ileri varmayarak odasına çekilmiş.

Şöhret'in böyle önce istek gösterip de sonra ilgisiz bir davranışla çekilivermesi kocakarıyı pek fazla etkilemiş. Şöhret gibi bir gencin isteğine karşı tokgözlülük derecesindeki aptallığından dolayı pişman olmuş. İşte bu pişmanlığı sonusunda Şöhret'in kapısına kadar gidip sevdiğine kavuşmağa karar vermiş ve bu kararını yerine getirmeğe gelmiş.

Zavallı Maşuk bu gürültüyü bastırmak ve herkesi yerli yerine döndürmek için elinden geleni yapmaktan geri durmadı. Ahaliyi dairelerine savmayı başardı. Ama o zamana kadar da ortalık açılmağa başladı. Ancak bundan sonra da bizim sarhoş Şıklar rahat yüzü göremediler. Sebebi ise deminki gürültüden dolayı sinirleri tutmuş olan Drol'un heyecanını yatıştırmağa çare bulunamayarak bir uzun uluma tutturmuş olmasıdır.

Bir hayli zaman geçti, Drol'un uluması bitmedi. Köpeğin sesinden yalnız odada bulunanlar değil, bütün ev halkı rahatsız oluyordu. Köpeğini aşağıya, avluya mı olur, bahçeye mi olur, her nereye olursa başka bir yere indirmesi Şöhret'e hatırlatıldı. Ama mümkün değil kabul etmedi. Sonunda Şatıroğlu'nun kolundan tutup köpeğiyle birlikte ev kapısından sokağa atmak zorunda kaldılar. Herkes de ondan sonra rahat bir uykuya varabildi.

Ertesi günü gerek konuklar ve gerek ev halkı ancak geç vakit uyanabildiler. Konuklar dışarıya çıkmak üzere giyinmeğe başladıkları sırada üzerlerindeki şeylerden bazılarının kaybolmuş bulunduğunu gördüler.

Razi Efendinin bir gümüş tabakasıyle pantolonunun cebinden dokuz mecidiyesi, Selâmi Beyin baş yastığının altına koymuş olduğu ve içinde on üç lira bulunan para çantası, Raik'ın on liradan aşağıya olmayan altından saat kordonuyle bir gümüşlü bastonu kaybolmuştu.

Maşuk misafirlerinin yanına gelince durum ona da haber

verildi. Her tarafı aradılar. Kaybolan şeylerken eser yok. Gece gürültü sırasında içeriye birçok kimseler girmiş olduğundan bu eşyanın o aralık çarpılmış olduğunda kuşku yoktu. Evi yöneten kadına haber verdiler. Gece içeriye girenlerin kimler, olduğunu araştırdılarsa da bundan da bir sonuç alınamadı.

10

TEPEBAŞI BAHÇESİ

Maşuk'un evinde meydana gelen olaydan bir gün sonra bir pazartesi akşamıydı. Tepebaşı Bahçesi'nde çalan çok miikemmel bir orkestra takımı bahçede bulunanları eğlendiriyordu. Mızıkanın değerine bir de bu akşamki havanın güzelliği katılmış olduğundan bahçede kalabalık her zamankinden pek fazlaydı.

Bahçede eğlenmek için gelen halkın üzerlerine oturup dinlenmelerine mahsus bulunan demir çubuklardan yapılmış ızgara biçimindeki iskemleler tamamıyle dolmuştu.

Evlerinde yaylı koltuklara alışkın olan kibar mösyöler, edalı madamlar buradaki madenden iskemlelere oturdukları sırada gerek demire değmekten meydana gelecek soğukluk ve katılıktan vücutlarını esirgemek ve gerek çok açık bulunan aralıklardan gelen rüzgârın akımına karşı en nazik yerlerini korumak için pardesülerini, elbiselerini kat kat edip üzerine oturmaktaydılar. Hele (...) hastalığından canları yangın bulunanlarsa bahçede kalacakları sürece gezinmeyi bu iskemlelere oturmağa yeğ tutuyorlardı.

Bahçenin uygun yerlerine dikilip yarı saydam beyaz karpuzlarla örtülmüş sekizer, beşer musluklu ağaç biçimindeki havagazı borularının, besbelli tutumlu kullanmak için olmalı, yalnız ikişer muslukları yakılmıştı.

Yalnız çalgı çalınan yerin çevresine toplanmış bulunan halk böyle ikişer muslukla aydınlatılmış. Bahçenin öteki yerlerindeki boruların hiç birinde ışıktan eser yoktu. Çevre koyu bir karanlık içinde bırakılmıştı ki, bu da gece karanlığından yararlanarak vakit vakit bahçenin köşe ve bucağına doğru çekilip

epey gecikmekte bulunan erkeklerle kadınların özgürlük hareketlerini bozmamak insanca düşüncesine dayansa gerektir.

Bu kalabalık içine ve özellikle çalgıya yakın ve bahçenin kapısına karşı bulunan bir yere şöyle bir bakacak olursak Maşuk Beyle birkaç gece önce evinde görmüş olduğumuz konuklarını orada oturmuş görürüz.

Bunlarda geçen akşamki neşe yoktu. Hepsi düşünmekteyse de hele Raik hepsinden üzgün görünüyordu. Kordonsuz yeleğini kimselere göstermemek için ceketini sımsıkı kapamış, eline de kurşunlu adî bir baston almıştı. Fakat âdeta bir örgü saç kılığına yakın bulunan içi kof, altın kordonun göğsünden ve tepesinde köpek başı bulunan o eski gümüşlü bastonun elinden eksilmesi şıklığına iyiden iyiye eksiklik vermiş olduğunu düşünerek üzüntüsü kat kat artıyordu.

Bu üç konuk birkaç gece önce kaybolan şeylerin arkasını aramak için bu akşam orada kalmayı gerekli bulmuşlardı.

Razi Efendi garsonun yeni getirmiş olduğu köpüklü birayı yarısına kadar içtikten sonra dedi ki

— Beyler! İçinizden en az zarar gören ben olduğum için sizi avutma görevi bana düşer. Haydi şu kaybolan şeylerin üstüne birer bira da siz içiniz bakalım.

Raik, Razi Efendiye doğru öfkeyle bakarak dedi ki :

— Affedersiniz! Ben kaybolan altın saatla kordonumun üstüne ne bira içerim, ne konyak. Bunun arkasını bırakmayıp arayacağım. Kim çaldıysa elbette meydana çıkaracağım.

Razi Efendi

— Ara evlâdım! Seni aramalardan alıkoyacak yok. Ama o kadar insanın içinden kimi hırsız tutacaksın? Kimden dava edeceksin?

Maşuk :

— Bizim evde oturan kiracıların hepsi namuslu kişilerdir. Bunların içinde öyle beş on liraya tamah edip hırsızlık yapacak kimse yoktur.

Selâmi Bey :

— İşte o namuslu dediğin kimselerin içinde benim yastığımın altındaki para çantasını bilip bulacak kadar usta bir de hırsız varmış. Buna ne dersin?

Maşuk

— Emin olunuz ki, ben geldim geleli o evde kimsenin on parası kaybolduğunu işitmedim.

Selâmi Bey

— Sen ev halkını bu kadar temize çıkarıyorsun, iyi. Ama hırsız kim? Bunu kendi içimizde mi arayalım?

Maşuk :

— Onu da bilemem.

Razi Efendi :

— O evdeki kiracıların hepsi hanımdan, efendiden ibaret değil ya! Onların elbette hizmetçileri falanları da vardır. O kadar insanın doğruluğuna nasıl kefil olabilirsin?

Maşuk :

— Evdeki hizmetçilerin de her halleri denenmiştir.

Raik :

— Şaşıyorum canım! Ben bastonumu yatarken karyolayla duvarın arasına koymuştum. Bunu orada dışarıdan gelen bir adam nasıl bulabilir? Hepinizin de şüphesi Şöhret'te ama bunu bir türlü söyleyemiyorsunuz. Hırsızın Şöhret olduğuna ben şüphe değil âdeta hükmediyorum.

Razi Efendi

— Nasıl oluyor da her fikrini değerlendirdiğiniz şık arkadaşınızın hırsız olduğuna hepimizden önce hükmediyorsunuz?

Raik Beyin buna bir karşılık vermesine vakit kalmadan herkesin bakışı arabadan inerek bahçeye giren üç yaratığa ve özellikle bunların arkalarından gelen al başlıklı köpeğe dikildi.

Sayın okuyucular bu al başlıklı köpeği işitince gelenlerin kimler olduğunu hemen anlamışlardır.

Razi Efendi bunları görünce dedi ki

— Bakınız, bakınız! Şöhret geliyor. O koltuğundaki şişman, çirkin karı galiba akşam anlattığı metresi olmalı. Yanlarında bir de silindir şapkalı Frenk var. O kim olacak? Hele bakınız, köpeğin üzerine bu akşam mavi atlastan bir de palan gibi bir şey geçirmişler.

Maşuk

— Şöhret'i görüyor musunuz? Tepeden tırnağa kadar kıyafet değişmiş, ne kadar şık giyinmiş!

Razi Efendi

— Şöhret'teki bu düzeni görünce ben de Raik Beyin sözünü onaylamak zorunda kaldım. Evet! Şöhret'in bu geceki du-

rumu önceki geceki hırsızlığını açıkça anlatıyor.

Raik :

— Şimdi gidip bir polis bularak şu edepsizi tutuklatayım mı?

Selâmi :

— Hayır. Şimdi gidip zabıtaya baş vurursanız işi zorlaştırmış olursunuz. Çünkü onun hırsızlığı inkâr edeceği meydandadır. Bu gece kendimizi onlara hiç göstermeyip bahçeden çıkıp giderlerken arkalarından gizlice izlemek en akıllıca bir harekettir. Böylece nerelere girip çıkacaklarını ve nihayet nerede kalacaklarını öğreniriz. Her hareketlerini gözleriz. Hırsızlığı inkâra hal bırakmayacak bir - iki ipucu yakaladıktan sonra zabıtaya baş vururuz. Böyle yapılırsa başarı muhakkaktır. Hem de pek çok yorulmayız.

Selâmi'nin bu fikri hepsi tarafından onaylandı. Bu gece bahçeden çıktıktan sonra Şöhret'i izlemeğe karar verdiler.

Şöhret bu gece gerçekten pek şık, pek süslüydü. Ama bu şıklığını aşırı bir dereceye vardırarak egzantrik denilen tuhaflığı da geçmişti.

Metresi Madam Potiş de süste, düzende kavalyesinden aşağı değildi. Bu gece Drol'un bile üzerine bir mavi palan eklenerek süsü artırılmıştı. Yanlarındaki uzun şapkalı Frenk de pek büyük bir özenle giyinmişti.

Bu üç kişi bahçeden içeriye girince mümkün olduğu kadar kibarca ve büyüklük taslayan birer eda ile yürümeğe başladılar. Ama Drol bir - iki adımda bir geriye doğru irkilip kordona asılarak sözüm ona bu soyluca yürüyüşe aksaklık veriyordu. Biraz daha ilerleyince, yani tam kalabalığın ortasına gelince Drol'un inadı bir dereceye geldi ki, haniya bazı çocuk oyuncağı yapma atlar, kuzular vardır da boyunlarından çekilince ayakları hiç hareket etmediği halde yürürler, Drol da işte tıpkı öyle boynunu ileri uzatmış, yere dimdik gerilmiş, dört ayağı üzerinde kızak kayarak gidiyordu. Şöhret kordona asıldıkça tıpkı cansız, yapma bir köpek gibi sürüklenerek ilerliyordu.

Köpeğin şu inadına karşı Şık'la metresi hiç yürüyüşlerindeki edayı bozmak istemiyorlardı ama herkesin bakışı bunlara dikilmişti. Bu halle kalabalığın ortasından geçip bir tarafa çekilerek oturdular.

Aradan bir saat kadar süre geçti. Bahçenin kuzey yönün-

den doğru olanca şiddet ve kuvvetiyle **«Au secours! Nous sommes perdus!»** yani «Yetişin! Mahvolduk!» diye acı acı bir kadın çığlığı işitildi. Bunun arkasından «Povvv!» diye gayet şiddetli bir tabanca boşanması duyuldu. Bahçedeki halk hemen birbirine girdi. Herkeste bir büyük hareket görüldü. Kimi bahçeden dışarıya kaçmağa, kimi de bu gürültünün koptuğu yere doğru koşmağa başladılar. Kısası, ortalığı olağanüstü bir telâş ve heyecan aldı.

Ya halkta böyle bir heyecan nasıl meydana gelmesin? Kadının «Yetişin! Mahvolduk!» diye attığı çığlığın üstünden iki saniyelik bir zaman geçmeksizin «Povvv» diye sıkılan tabancanın dehşet saçan sesi bahçeyi yerinden sarsmıştı. İnsan mı öldürdüler, ne oldu? O bağıran kadın kimdir? O tabanca niçin sıkıldı?

İşte bunları anlayabilmemiz için ta Baba Perdriks'in lokantasına bir bakış atmamız gerekiyor.

Baba Perdriks'in lokantasında meydana gelen kavga sırasında buruşuk kıyafetli iri bir herifin Madam Potiş'i zorla kolundan çekip sürüye sürüye dışarıya götürmüş olduğunu görmüştük.

Bu herif Şık'ın metresini kalabalık içinden geçirdi Kırmızı başlı canavarı gözleme merakı kimsede etrafı görmeğe meydan bırakmadığından bu herifin Potiş'i nasıl götürdüğüne dikkat bile eden olmamıştı.

Bir tenha sokağa gelince Potiş bir kere silkinip zorbanın elinden yakasını kurtarmağa çalışarak dedi ki

— Ne ise maksadın burada söyle. Çünkü ileri gidecek değilim.

— Hayır! Benim sana söyleyeceğim söz burada söylenmez. Götüreceğim yere gelmelisin.

Potiş oradan ileriye gitmemek kararıyle durdu.

Herif de karıyı sürümek hususundaki şiddetini artırdı. İş bir çatışma halini alınca Potiş epeyce yüksek bir sesle dedi ki:

— Kendini nerede sanıyorsun? Şimdi can kurtaran yok mu diye bağırınca bütün halkı buraya toplarım.

— Bağırabilirsin. Ama düşün ki, bu bağırmanın sonu benden çok senin için korkulu olacaktır. Sesini işitenler buraya koşacaklar, polisler, zaptiyeler yetişecekler değil mi? Sonra bunlara ne diyeceksin?

— Şu tanımadığım herif üzerime hücum etti. Beni soyuyor diyeceğim.

Herif bir büyük öfke ve şiddetle kadının kolundan sarstıktan sonra

— Hey ahmak karı! Kendinin daima zabıta elinden gizlenmeğe mecbur bir av olduğunu bilmiyor musun? Kendi kendini zabıtaya teslim etmek istiyorsan bağır!

Kötü ve fesat kişilerin bazılarında kendilerini düzeltme eğilimi görülse bile kötülükle dolu geçmişleri doğru yola dönmelerini engeller. Bu belâ selinin akımına bir kere kendini kaptıranlar akıntının tersine hareket edemezler. Fesat kimseler geçmişteki ortak işlerini kapatmak için, içinde bulundukları zamanda da ortak geçinmek zorunluğunu duyarlar.

Madam Potiş herife karşı olan zaafını anlayarak çaresiz ona uymak zorunda kaldı.

Bunun üzerine işi tatlıya bağlamağa karar vererek rica yolunda dedi ki

— Hıristo, benden ne istiyorsun? İnan ki, boşuna telâş ediyorsun?

— Bana eziyet vermeden götüreceğim yere gel de orada senden ne istediğimi söylerim.

Hıristo Madam Potiş'in kolunu bırakmayarak yan yana bir hayli gittiler. Birçok sokaklara girip çıktılar. Sonunda bir kapalı dükkânın önünde durdular. Hıristo eliyle dükkânın kapısına tak tak birkaç kere vurdu. Bir süre sonra bir küçük çırak gelerek kapıyı açtı. Burası bir bakkal dükkânıydı. Hıristo Potiş'i dükkânın üstünde bir pis odaya çıkardı. Kendisi kirli bir ot yatak üzerine oturup Madama bir eski tahta iskemle gösterdi.

Sonra pek yılışık bir sesle

— Fanyol, o kadar yüreksiz olma. İnsan yalnız kendi karnı doymakla kalmamalı. Biraz da aç kalan eski arkadaşlarını düşünmelidir. Allah versin! Şimdi faytonsuz bir adım atmıyorsunuz. En mükemmel lokantalarda garsonlar istediğiniz nefis yemekleri getirmek için bir işaretinize bakıyorlar.

— Maksadını anlayamıyorum.

— Bilirsin ki, ben öyle üstü kapalı sözle, işaretle konuşmayı bilmem. Bu sözlerimin anlaşılmayacak bir yerini göremiyorum. Sen anlamamakta direnirsen benim de anlatmakta ne

kadar dayatacağımı görürsün. Haydi seni anlamamış sayalım da istediğimi biraz açayım: Bir kaz yakalamışsın, yoluyorsun. Hem de öyle bir yoluş ki, bazen etinden, derisinden koptuğu da asla umurunda olmuyor. Bu yağlı parçadan bize pay göstermemek istiyorsun.

— Bu çattığım delikanlı senin anladığın gibi öyle zengin mirasyedilerden değildir. Parası az, ama aklı daha az olduğu için yediği yemeğe beni de ortak ediyor. İşte ondan görmekte olduğum çıkar bundan ibaret. Meydanda fazla bir kâr yok ki, sana da pay çıkarayım.

Hıristo anlamlı bir gülümsemeden sonra:

— Bilirsin ki, seni yola getirmek için pek etkili çarelerim vardır. Bunlara baş vurmağa hacet bırakmasan senin için çok iyi olur. Dost tuttuğun heriften karnını doyurmaktan başka bir çıkarın yok da ya bu arkandaki ipekli fistanı baban mı yaptı?

Madam Potiş, Hıristo'nun etkili çarelere baş vurmama hacet bırakma dediği çarelerin gerçekten ne kadar etkili olduğunu bilirdi. Ve bundan dolayı olmalıdır ki, herife karşı direnmede yarardan çok kendine zarar geleceğini anlayarak:

— Bir ipekli fistan yapmak pek büyük bir servete, cömertliğe bağlı değildir. İnan ki, senin yoksullukta kaldığını istemem. Ama ne yapayım? Bende de fazla yok ki sana ikram edeyim.

— Bir yolunu bulup beni bu Şık'la tanıştırmalı. Birlikte soymalı, birlikte doymalıyız.

— Peki, başüstüne, tanıştırayım ama nasıl? Ne yolda? Seni neyimdir diye takdim edeyim?

— Senin canın isterse buna bin türlü yol, bin türlü çare, usul bulursun.

Madam Potiş düşünmeğe başladı. Şöhret'ten kazandığı paranın yarısına bu herifi ortak etmektense bunu Şık'la tanıştırarak zavallıyı kendinden başka bir de ayrıca buna soydurmak kendi çıkarına daha uygun düşeceğini anladı. Bunun üzerine dedi ki:

— Bizim Şık dans öğrenmeği istiyordu. Seni dans hocasıdır diye tanıtayım. Hem aylık belirli bir para alırsın, hem de her zaman bizimle birlikte gezerek güzelce karnın doyar.

— Ama ben hocalık edecek kadar dans bilmem.

— Hele düşündüğün şeye bak. Şık danstan ne anlar? Onu

sağa sola biraz sıçratıverirsin vesselâm!

Hıristo gülerek dedi ki :

— Vallahi yaman karısın. Sen de karşıdan bizim oyunumuzu seyredip eğleneceksin değil mi?

Hıristo'nun dans hocası olarak Şöhret'e takdimine kesinlikle karar verildi. Potiş cebinden sekiz mecidiye çıkarıp herife vererek bu parayla yarın hazır elbisecilerden bir takım yalın kat esvap alıp görünüşte güzelce giyindikten ve birkaç mukavva üzerine «Dans Öğretmeni Mösyö Tirel» diye yazdırdıktan sonra alafranga saat dörtte Pangaltı'daki eve gelmesini söyledi.

İşte bunların hayli uzayan bu kararları sırasında kocakarı Şöhret'i kömür tozlarına bulamıştı.

Ertesi gün oldu. Şöhret Maşuk'un evinden sabaha karşı atıldığından sonra son bir umutla Potiş'in evine gitmiş, bu sefer karıyı orada bulabilmişti.

Potiş, Baba Perdriks'in lokantasında meydana gelen kavga arasında Şöhret'i kaybetmiş olduğunu ve dışarıya çıktı sanarak o gece bütün Beyoğlu sokaklarını dolaştığını üzüntüyle anlattı. Ve söz arasında da Paris'ten yeni gelmiş Mösyö Tirel adında çok usta bir dans hocası bulmuş olduğunu ve o günü saat dörtte evlerine geleceğini Şık'a haber verdi.

Şuraya kadar yapılan açıklamadan bu gece bahçede Şöhret'le Potiş'in yanlarında görmüş olduğumuz uzun şapkalı Frengin Mösyö Tirel olduğu anlaşılmıştır sanırım.

Madam Potiş dün gece yüzünden pek çok gürültüler, patırtılar çıkmış bulunan Drol'u bu akşam yanlarına almasını hiç istemediği halde Şöhret'in bu konudaki şiddetli isteğine karşı gelmek mümkün olmadığını görünce üstüne mavi atlastan bir palan geçirmek suretiyle köpeğin bir dereceye kadar gözlerden cinsini örtmeğe çalışmıştı.

Bunlar bahçeye geldikten sonra çalgıya yakın bir ağaç altına oturdular. Birçok mastika, konyak ısmarladılar. Üçü de iyice sarhoş oldular.

İçkinin herkes üzerinde mizaca göre başka türlü etki gösterdiği bilinir. Tuhaf değil mi? Şöhret'in bu gece sarhoşluğu arttıkça kendine neşe yerine bir büyük hüzün gelmeğe başladı. Kalbinden pek korkunç kuruntular geçiyordu.

Bazı şeyler olur ki, insan onu elde etmek ister. Ve bu ba-

şarısı üğrunda da bir hayli fedakârlıklarda bulunur. Ama isteği olduktan sonra o hususta elde etmeden önce görülen parlaklık ve istek insanın gözünde kaybolur. Adam kendi kendine der ki: «Meğer ben ne deliymişim? Kaç zamandır olması için çıldırıp durduğum şey bu muymuş?» İnsan yalnız böyle kendi deliliğine hükmetmekle kalmış olsa yine iyi. Ya o isteğine erişme uğrunda sonunu asla düşünmeksizin göze aldırmış olduğu fedakârlıklar ve delice hareketler, sonraları kendisi için pek fazla pişmanlık getirecek konular varsa adam o şeyi yaptığına, yapacağına bin pişman olur. İşte bu hal bizim Şatıroğlu'nda da yavaş yavaş baş göstermeğe başlamıştı.

Şöhret gittikçe zihninde kuruntuyu büyüttü. Şık'ın metresinin yanına gelebilmesi için nasıl para bulduğunu biliyoruz. Annesinin nasıl eli sıkılı bir kadın olduğunu da haber vermiştik. Acaba bu kadın küpelerinin çalındığını haber alır almaz ne kadar telâş etmiştir? Hiç kuşku yok ki, mahalleyi ayaklandırmıştır.

Ya küpeleriyle aynı günde Şöhret Beyin de kaybolması hırsızın kendi oğlu olduğu hakkında kadına bir kuşku getirir. Kadın zaten oğlunun ne mal olduğunu biliyor. Bu kuşkunun hemen bir karar halini alacağı tabiîdir. Küpeleri tekrar ele geçirmek için mümkün olduğu kadar tez bir zamanda oğlunu bulmak gerek. Bunun için zabıtaya mı, her ne tedbire baş vurmak gerekiyorsa hemen hiç durmayıp hareket etmeli. Şık'ı yakalamalıdır, değil mi?

İşte Şık bunun için hangi dakikada polislerin, zaptiyelerin gelip de kendini tutuklayacaklarını düşünüyor, hesaplıyordu.

Şık'ın bu korkusu yalnız annesinden de değildi. Dün gece bir parası kalmamışken bu gece gayet mükemmel bir biçimde kılığı kıyafeti düzüp metresi koltuğunda, dans öğretmeni yanında olduğu halde eğlence yerlerini nasıl dolaşabilir?

Maşuk'un evinde meydana gelen hırsızlık da belli. Şık'ın bu geceki fantazyası, atıp tutması dün geceki hırsız kendisi olduğu hakkında ne kadar kuşkuyu, kötü sanıyı çeken bir haldir. Kim bilir belki bu ikinci hırsızlıktan dolayı da yakayı ele vermek korkusu kendini pek tedirgin ediyor, kara düşüncelere düşüyordu. Bununla birlikte Şöhret dıştan gücü yettiğince şen durmağa çalışmaktan geri durmuyordu.

Mızıka, Faust operasından güzel bir parça çalmaktayken dans öğretmeni Mösyö Tirel cenapları şevke gelerek bu havanın yeni bir vals olduğunu haber verdi. Bu valsten yararlanmak, yani kalkıp oynamak gerektiğini söyledi. Hep birlikte kalktılar. Oynamak için bahçenin tenha bir yerini aramağa başladılar. Mösyö Tirel'in karnı doymuş, sırtı urba görmüş, şimdi de canı eğlence istiyor ve gördüğü ikramın teşekkürünü yerine getirmek için dans öğretmenliği görevini yapmağa kalkışıyordu.

Gezindiler, bakındılar, dans çalışması için nihayet bahçenin kuzeyinde bulunan çukur havuzun yanındaki düz yeri seçtiler. Dans öğretmeni Mösyö Tirel dedi ki :

— Paris'te şimdi Çekirge Dansı adıyle bir yeni oyun icat olundu. Şimdi bütün kibar salonlarda bu oyun meşk ediliyor. En önce size bunu öğreteyim.

Madam Potiş sanki bundan pek memnun olmuş gibi iki ellerini birbirine çırptıktan sonra :

— Teşekkür ederiz Mösyö Tirel! Daha bu oyunu Istanbul' da bilen yok. En önce biz öğreneceğiz, değil mi?

Tirel

— Henüz bilen yoktur Madam.

Potiş :

— Gördün mü Şöhret? Böyle bir dans öğretmenine sahip oluşumuz ne büyük bir mutluluktur.

Tirel :

— Bu oyunu becermek biraz zordur ama sizin her türlü güç hünerleri yapmağa kabiliyetiniz bence kuşkusuzdur. Pekçe durunuz. Çokça sıçrayınız, yeter.

Şöhret'i sarmış olan hüzün Çekirge dansının sevinciyle dağıldı. Karşıdan parlak düğmeli bir subay geçtiğini görse kendini tutuklamak için zaptiyeler, polisler geliyorlar sanıp titremekten kendini alıkoyamıyordu. Bununla birlikte, gücü yettiği kadar bir eğreti neşe göstermeğe çalışarak Çekirge dansını öğrenmekle bu gece her halde mutlu olacağını anlattı.

Sarhoş oyun öğretmeni öğrencilerinin bu önemli dans hakkında bir kat daha dikkatlerini çekmek üzere dedi ki

— Bulucusu, bu oyunu geometrik kurallara uygulayarak icat eylemiştir. Oyun sırasında el, ayak veya bütün vücutla havada çizilmesi düşünülen sınır ve yaylar birbirleriyle bir belirli ölçüde bulunacaklardır. Bundan önceki dans bulucularının hiç

biri bu koşullara uymamışlardı. İşte dansın zorluğu bundan ileri geliyor.

Bu sözünden sonra Mösyö Tirel Çekirge dansını oynamak için öğrencilerine gereken durumu vermek üzere dedi ki:

— Şimdi ikiniz de yüz yüze gelip kollarınızı omuz hizası yönünde yukarıya kaldırınız. Biriniz elinin parmaklarını ötekinin parmaklarının arasına geçirsin.

Öğrenciler şu anlatılan durumu anladılar.

Sonra öğretmen sözlerine devamla:

— Birinizin sağ, birinizin sol bacağı yere dik duracak, öteki bacaklar havaya kalkacak ve bu bacak aralarında meydana gelecek açı tam bir dik açı olack. Haydi bakalım, önce dansın şurasını öğrenelim de sonra öteki taraflarını meşk ederiz. Haydi bakalım, ayaklar yukarı...

Öğrenciler, öğretmenin anlatış ve komutası gereğince ayaklarını kaldırmağa başladılar.

Mösyö Tirel:

— Daha kalkacak! Daha kalkacak!

Öğrenciler daha kaldırmağa çabaladılar:.

Mösyö Tirel

— Daha! Daha! Daha!

Eğer ortalık aydınlık olaydı da Şöhret'le Potiş'in yüzlerinin sıkıntıdan nasıl morarmış olduğunu göreydiniz zavallılara gülmekten çok, acırdınız.

Bununla birlikte zavallılar daha fazla kaldırmak hususunda son derece çaba göstermektelerken bir cayırtı işitildi. Sakın bunu başka bir şey sanmayınız, Şöhret'in pantolonu ağ tarafından ayrılıyordu.

Mösyö Tirel

— Biraz daha çaba! Biraz daha!

Şöhret boğuk bir sesle:

— Artık kalkmıyor.

Mösyö Tirel

— Çaba, çaba!

Şöhret

— Mümkün değil!

İnsafsız Tirel «Nasıl mümkün değil efendim? Daha yarım dik açı olmadı!» öfkesiyle öğrencilerinin havadaki ayaklarını yakaladığı gibi bacaklarını birbirinden ayırırcasına bir şid-

detle yukarıya doğru çekiverince zavallılar, tek ayak üzerinde dengeyi kaybederek can acısından meydana gelen birer haykırışla yere devrildiler.

Hıristo'nun dans hocalığını kötüye kullanmakta bu kadar ileri varmış olmasından dolayı Madam Potiş'in pek çok canı sıkıldı ama Şöhret'in yanında herife bir söz söylemek mümkün mü? Bunun dans hususundaki her buyruğunu yapmağa kendini zorunlu görüyordu.

Öğrencilerin yüzleri, bahçeye döşenmiş küçücük keskin taşlara rastladığından acemi bir hacamatçı elinden yeni kurtulmuş gibi bir hale geldi.

Bu hareketinden utanması gereken Mösyö Tirel cenaplarına tersine, küstahça bir davranışla, dedi ki:

— Ya ben sizin iki yaşında çocuk gibi ayakta duramayacağınızı ne bileyim?

Şöhret, öğretmenin bu sözünden utanarak iki yaşında bir çocuk olmadığını gösterir bir hızla yerden fırladı. Mendiliyle yüzünün kanlarını silerek dedi ki:

— Pardon Mösyö Tirel, boş bulunduk!

Dans öğretmeni açıklamalarında devam ederek:

— Peki, şimdilik ayaklarınızı o kadar kaldırmayınız. Zararı yok, belki ileride buna yetenek kazanırsınız. Şimdi başka açıklamalara geçelim. Ben «Taral la la!» dediğim zaman birer ayaklarınızı yukarıya kaldıracaksınız. «Tıral la la!» komutasını işittiğiniz anda o kaldırdığınız ayakları indirip ötekilerini yükselteceksiniz. «Hop!» dediğim zaman Şöhret Beyin sağına rastlayan yöne olanca gücünüzle sıçrayacaksınız. Anladınız mı?

Öğrenciler:

— Anladık.

Mösyö Tirel:

— Hadi bakalım, başlıyorum.

Taral la la! Tıral la la! Hop!

Taral la la! Tıral la la! Hop!

Taral la la! Tıral la la Çup!!!

Çup! Çünkü sevgililer üçüncü sıçrayışlarında kendilerini havuzun içinde bulmuşlardı.

Gerçi havuzun derinliği, içinde adam boğulmak tehlikesini akıllara getirecek derecede değilse de dibi gayet yosunlu bulunduğundan bizim dans öğrencileri çup diye içine düşer düş-

mez hacıyatmaz gibi ayakta duramadılar. Ayakları kaydı. İkisi birden boylu boyunca hemen suya uzanıverdiler.

Birdenbire havuzun gerçek derinliği neden ibaret bulunduğunu yoklamağa vakti olmadan Madam Potiş kendilerini derinliği sonsuz bir deryada boğulmaktalar sanarak olanca sesiyle yaygaraya başlamış, «Yetişin! Mahvolduk» narasını işte o zaman atmıştı.

Deminden işitilen kadın sesinin nerden geldiği şimdi anlaşıldı. Bu sesin hemen arkasından bir de tabanca patlamıştı. Onun ne olduğunu da anlayalım.

Hani Drol? Nereye gitti? Hiç efendisi, hanımı böyle naraları, gürültüleriyle halkı başlarına toplarlar da beri yanda Drol boş mu durur sanırsınız?

Bu Şık'lar romanında âdeta önemli bir kişi yerini tutan, yani tuhaf haller ve davranışlarda onlardan aşağı kalmayan koca Drol sarhoş efendilerinin kendisine karşı gösterdikleri ilgisizliği, kordonunun boş bırakılmış olduğunu hissedince hiç durmayıp oradan savuşmuştu. Ama aç köpek savuşur da nereye gider?

Hangi taraftan yemek kokusu alırsa oraya can atacağı belli! Doğru gider, mutfağı bulur, dün gece aşçı Todori'den yemiş olduğu sopaların acısını unutmuş olmalı ki, açlığın kendine verdiği korkusuzlukla mutfağa girince öyle çekinmeğe, zahmetlere asla katlanmak gereğini duymadan yıldırım gibi bir hızla hemen atılır. Izgara üzerinde cızırdayan nefis bir kemik külbastıyı bir hamlede yakalayınca aşçının «Tutunuz, vurunuz!» demesi arasında gözlerden kaybolur. Aşçı hiç böyle bir kazaya uğramamış olduğu için şaşırıp kalmıştı.

Aşçının bu şaşkınlığını bir büyük öfke izledi. O kara köpek eline geçecek olursa bir sopada kafasını ezmeğe kararlar veriyor, antlar içiyordu. Bir de bu aralık beceriksiz Drol o tek kemik külbastıyı gövdeye atıştırdıktan sonra yine mutfağın kapısından baş göstermez mi? Aşçı bu sefer yine köpeğin içeriye girişini görmüyormuş gibi ilgisiz görünür. Ama yavaşça sağ eline dehşetli bir odun alır.

Drol biraz daha içeriye ilerleyince herif yaradanına sığınıp odunu hayvana öyle bir indiriş indirir ki, zavallı köpek son derece acıklı bir haykırışla dışarıya uğrar. Şimendiferleri geride bırakacak bir hızla kalabalığın ortasına dalar. Yıldırım gibi

koşmağa başlar. Yine dövecekler sanıp birkaç kişiye saldırır. Yediği sopanın acısından büyüyen korkunç gözleriyle etrafına dehşet salar. Bir-iki kadına atılır. Fistanlarını paralar. Kısacası yolunun üzerinde bulunan her yeri karışıklığa uğratır. Ve ortalıkta bir büyük gürültü de bundan dolayı kopar. Çocuklar ağlaşmağa, kadınlar haykırışmağa başlarlar. Yine Drol durmaz, hem saldırır, hem alabildiğine gider.

Nihayet herkesçe köpeğin kudurmuş olduğuna hükmedilir. Frengin biri tabancasını çeker. Zavallı Drol'u «Dannn!» diye bulunduğu yere serer. İşte tabanca patlamasına sebep de bu olur. Tuhaf bir rastlantı eseri olarak Madam Potiş'in havuzdaki çığlıklarıyle Drol'u öldüren tabancanın gümlemesi arasında ancak bir saniyelik ara bulunur.

Potiş'in çığlıklarından sonra hemen tabancanın patlayışı ortalığa bir büyük karışıklık, gürültü verir. Her ağızdan. «Kan oldu, şimdi şurada adam öldürdüler!» gibi sözler dolaşmağa başlar. Polisler falanlar durumu araştırmak için bahçeye dağılır. Silâhın patladığı, sesin geldiği yeri aramağa başlarlar. Biraz sonra öldürülenin insan olmayıp bir kuduz köpek olduğu anlaşılır.

Bahçenin garsonlarından biri:

— Ben bu köpeğin sahiplerini gördüm. Şuraya, havuzun kenarına gittiler. Bağırma da oradan geldi. Sandığıma göre çığlığı koparanlar onlardır! diye haber verir.

Bütün halk havuzun yanına, dans öğrencilerinin bulunduğu yere akın eder. Ne olduğu iyice görülerek olay anlaşılmak için garsonlar oradaki havagazlarını yakarlar. Oraları iyice aydınlanır.

Üzerlerine böyle bir alay halkın büyük bir telâşla gelmekte olduğunu görünce Şöhret'le Potiş kendilerini şaşırırlar.

Bunların hallerini bir görmeliydi. Şöhret'te de Potiş'te de renk uçmuş, yüz göz bereler içinde kalmış, üst baş sırsıklam olmuş, Şöhret'in ne renkte olduğu belli olmayan dar elbiseleri yakı gibi vücuduna yapışmış, Madam Potiş'in ıslak saçları çözülmüş, kara kamçı gibi birtakım bölüklere ayrılarak orasına burasına dağılmış, hele bunların hepsinin üzerinde salkım salkım yeşil yosunlar sallanması yok mu? Bir rezalet ki deme git-

sin...

Şöhret halkın bu hücumunu ve polislerin gelişini görünce deminden beri düşüncesiyle dehşetlere düştüğü hırsızlık işinden dolayı kendini tutuklamağa geliyorlar sanıp ıslaklıktan çok, korkudan titremeğe başladı.

Bizim Razi Efendi ile arkadaşları beyler de kalabalıkla birlikte oraya gelirler. Şöhret'in o yaman halini görürler. Yanlarına yaklaşmayıp uzaktan sonucu beklerler.

Polisin biri Şöhret'e seslenerek :

— Siz tuhaf insanlara benziyorsunuz. Soracağımız sorulara doğru ve kısa karşılıklar veriniz de şu karışıklığın nedenini anlayalım.

Şöhret ağlamağa yakın bir korkuyla :

— Elbette doğru söyleyeceğiz efendim! Zaten siz hepsini öğrenmişsinizdir. Her şeyi biliyorsunuzdur. Yalandan, inkârdan ne yararım olur?

Polis :

— O ortalığı birbirine katan köpek sizin midir? Önce onu haber veriniz.

Şöhret Bey «köpek» kelimesini deminden beri zihninde büyütmekte olduğu «küpe» anlayarak dedi ki

— Hayır efendim! Önceden annemindi. Fakat sonra kulunuz her nasılsa şeytana uyup bir cahillik ederek bin kuruşa kuyumcu Bedros Ağaya sattım.

Polis bir büyük şaşkınlıkla :

— Acayip! Bunun o kadar değeri, kıymeti var mıydı?

Şöhret :

— Evet efendim! Bazı kusurları olduğu halde bile o kadar etti. Eğer bu kusurları da bulunmamış olaydı tellalda iki bine kadar çıkacaktı.

Gittikçe şaşkınlığı artan polis :

— O kusurları neymiş bakalım?

Şöhret :

— Efendim, birinci kusuru... Annem altındaki sallantılarını koparmış (?!)

Polis :

— Ha, demek hadım etmiş?

Şöhret :

—İkinci kusuru da şu ki annem ayıklamak için daima di-

bini iğne ile karıştırırmış (?!)

Herkeste bir büyük şaşkınlık!

Polis :

— Haniya sen doğru söyleyeceğine söz vermiştin?

Şöhret :

— İşte doğrusu bu efendim! Vallahi gerçek bundan ibarettir. Kuyumcu Bedros Ağa ile elbette görüşmüşsünüzdür. Bütün bunları benden önce o size anlatmadı mı?

Bazı kimseler vardır ki, bulundukları toplulukta bir süre susup bir parlak söz etmek için uygun zaman gözlerler. İşte bunun gibi deminden beri orada bulunup da soruşturmaya karışmamış olan bir başka polis dedi ki :

— Efendim, bazı gerçek vardır ki, söylendiği zaman kimse onu doğrudur diye dinlemez. İşte bunun gibi soruşturmasını yaptığınız kişinin sözlerinde ben bir gerçek eseri görmekteyim. Çünkü bu Beyin dediği gibi köpeğin dibi iğne ile kurcalanmamış olsaydı zavallı hayvan bahçeyi altüst edercesine bir şiddetle koşar mıydı?

Önceki polis :

— Deli veya akıllı oldukları henüz iyice belli olmayan böyle kimselerin sözlerine inanıp da bir de sizin fazla mana çıkarmağa kalkışmanız tuhaf değil midir?

Şöhret kendi savunucusu olan polisten önce söze atılarak

— Niçin deli olalım efendim? Niçin sözlerimize inanılmasın? Evet yine söylerim ki, dibi iğne ile karıştırılmış, büyük «faseta» bozulmuştur. Bunu kuyumcular pertavsızla yoklayıp da söylediler. Biz şöyle bir bakışla bakıp da söylemiyoruz. Büyük faseta kurcalanmıştır. Bozulmuştur diye hiç ben kendi malıma iftira eder miyim? Bunu o sanatın ustaları gözden geçirdi. İnceledi. Söyledi. Annemin eli durmaz, keşke kurcalamasaydı da malımız da bu kadar fiyattan düşmeseydi. Yok, eğer Bedros Ağa benden sallantıları dava ediyorsa bunun için de o kadar acele etmesin. Ben bunları eğer annemin çekmesinde saklı bulursam getiririm dedim. Mutlaka getiririm demedim.

Önceki polis, ikinci polise :

— İşte, buyurun efendim! Bütün bu sözler deli saçması değil de ya nedir? Hiç köpeğin sallantıları çekmecede saklanır mı?

Şöhret :

— Saklı durduklarını iddia etmiyorum efendim. Kaybolmuş bulunmaları ihtimale yakındır. Ben o zaman kuyumcuyu kandırmak için nasılsa öyle bir söz söyleyivermiştim.

Birinci polis :

— Bu adam âdeta saçmadan başka bir şey söylemiyor.

İkinci polis :

— Bunun sözlerinin saçma olup olmadığı ölü köpeğin muayenesiyle meydana çıkar.

Birinci polis :

— Rica ederim, sen de saçmalama birader!

İkinci polis :

— Bunlar o kuduz köpeğin sahipleri olduklarını itiraf ediyorlar mı? Köpeğin ölüsünü getirip gösteriniz bakalım, kendi malları olduğunu onaylayacaklar mı?

Birinci polis :

— Peki! Garsonlar köpeğin ölüsünü getirsinler, gösterelim.

Bu buyruğu işitir işitmez garsonun biri hemen koşup sürüye sürüye Drol'un cesedini ortaya getirdi.

Şöhret Bey Drol'un öyle al kanlar içinde ruhsuz yattığını görünce bu sefer gerçekten çıldırmış gibi bir şiddetle hemen sevgili köpeğinin ölüsü üzerine kapanarak bütün gücüyle ağlamağa başladı. Ve bu feryadı sırasında diyordu ki :

— Eyvah! Eyvah! İşlemiş olduğum hırsızlıktan dolayı yakayı kurtarmağa ihtimal vardı, fakat şimdi ne yapacağım? O zengin İngilize ne diyeceğim?.. Yazık! Mahvoldum! İki akşamki mutluluğumdan dolayı düşmanların nazarına uğradım. Göz değdi.

Önceki polis, ötekine :

— Görüyor musun arkadaş? İşin içinde bir hırsızlıkla beraber bir de zengin İngiliz adı var. Durum gittikçe önem kazanıyor.

İkinci polis hiç gereği yokken bir büyük öfkeyle gözlerini açıp mahkeme başkanı davranışıyle Şöhret'e dedi ki :

— Demek o hırsızlığı yapan da sensin öyle mi?

Şöhret en çok Drol'a mı yoksa kendine mi acımak gerekeceğini bilmeyerek üzüntülü bir halle :

— Hayır, o hırsızlığı ben yapmadım. Dün gece Maşuk'un evindeki daireye o kadar adam girdi. Selâmi'nin liralarını, Ra-

ik'ın saat kordonuyla bastonunu, Razi'nin tabakasını onlar almıştır. Niçin iftira ediyorlar?

Önceki polis:

— Bak, meydana daha neler çıkıyor?

Şöhret derin derin içini çekerek polise dedi ki:

— Ah birader! Onların zararları bir şey değil! Beriki zor, İngiliz'inki! Çünkü yalnız Balear adalarına mahsustu. Soyu ortadan kalkmıştı. Antikaydı. Meraklısı fiyat biçmekten âcizdi. Bulunmaz şeydi vesselâm...

Polis:

— Saçmalar gittikçe rengini değiştiriyor. Durum karışıyor. Ama bu işin içinde hırsızlıklar, liralar, İngilizler, kuyumcular, mücevherler, saatlar, antikalar var! Durum ağır, pek ağır. Şimdi bizim bunları böylece Merkez'e götürmek görevimizdir. Bakalım işin ötesi neye varır?

Karşıdan bu tuhaf soruşturmayı dinlemekte bulunan Razi Efendiler, Raik Beyler, falanlar da Şöhret'i Merkez'e kadar arkasından izleyip kayıp eşyalarını davaya karar verdiler. Çünkü Şöhret'in «Maşuk'un evindeki hırsızlığı ben ne bileyim? O gece oraya o kadar insan girdi» demesi, hırsızın Şöhret olduğuna hiç kuşku bırakmıyordu.

Mösyö Tirel cenapları gürültünün buralara sonuç verdiğini anlayınca hemen oradan savuşmuştu. Çünkü bu tür adamların en büyük ustalıkları öyle tehlikeli yerlerden savuşmak hususunda görülür. Şöhret'le Potiş o sırsıklam kıyafetleriyle kol kola yürümekte ve garson köpeğin ölüsünü bunların arkaları sıra sürüklemekte ve oradaki halk da bunların çevresinde büyük bir alay meydana getirmekte bulunduğu halde rezaletle Merkez'e doğru yollandılar.

SON SÖZ (1)

Soruşturma ve yargılama yapıldıktan sonra Şöhret'in nizamlar gereğince hapse mahkûm olduğunu anlatmağa gerek yoktur.

Bu hikâyemizde hayal gücü ürünü sayılacak olağanüstü âdetlerle okuyucularımızı eğlendireceğimize, çeşit çeşit örnekleri her gün ortada görülen bazı haller üzerine dikkatlerini çekmeği daha çok yararlı gördük.

Şöhret Beyimiz bir hayal kişi ise de gerçekte pek çok benzeri yok mudur? Annesinin küpesini çalıp kuyumcu Bedros'a satması hayalî ise de birçok şıkların babadan kalma serveti mahvetmeleri gerçek olaylardan değil midir?

Biz hikâyemizde Şöhret'i hapse attırmış olmakla hakkında dostluk etmiş olduk. Gerçek benzerlerinin sonu ise genellikle daha feci oluyor. Hapsolunmak demek bir çeşit gizleniş demektir. İşin sonunda yüz karası hiç olmazsa cezaevinin karanlığına karışarak kimsenin lânetli bakışlarına çatmaz. Başka benzerlerinde ise karnı aç, sırtı çıplak, yalın ayak, başı kabak, dost ve düşman gözünde ömrünün sonuna kadar hakarete uğramak sonucu görülür ki, düşüncesi ve düşü bile tüyleri ürpertir.

Tanrı gençlerimizi bu yoldaki belâlardan uzak tutsun ve korusun. Amin!

SON

---

(1) Bu Son Sözü bir yardım olmak üzere Ahmet Mithat Efendi eklemişti.